

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Pracoviště oboru Orální historie – soudobé dějiny

Bc. Solange Petracchi

**Roudnické strojírny a slévárny, n. p. a jejich
význam pro život místního obyvatelstva v
období tzv. normalizace a první fázi
transformace**

Diplomová práce

Vedoucí práce: Prof. PaedDr. Miroslav Vaněk, Ph.D

Praha 2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jsem jen prameny a literaturu, které jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů. Současně dávám svolení k tomu, aby tato práce byla zpřístupněna v příslušné knihovně Univerzity Karlovy a prostřednictvím elektronické databáze vysokoškolských kvalifikačních prací v repozitáři Univerzity Karlovy a používána ke studijním účelům v souladu s autorským právem. Dále prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 19. června 2015

Solange Petracchi

Poděkování

Poděkování patří v první řadě vedoucímu Prof. PaedDr. Miroslavu Vaňkovi, Ph.D za trpělivost a cenné připomínky a náměty, které pomohly vytvořit tuto diplomovou práci.

Dále bych chtěla poděkovat všem narátorům, s nimiž jsem uskutečnila rozhovor, za ochotu, bez níž by tato práce nevznikla.

Ráda bych poděkovala pracovnícím Městské knihovně v Roudnici nad Labem za laskavé poskytnutí některých materiálů k této diplomové práci.

V neposlední řadě děkuji své rodině a nejbližším za jejich velkou podporu a trpělivost.

OBSAH

ABSTRAKT	5
ÚVOD	6
1. METODOLOGIE	8
1.1. Výzkumný projekt.....	8
1.2. Teoretické zakotvení práce.....	8
1.3. Techniky sběru dat	9
1.4. Výběr vzorku a prostředí výzkumu	10
1.5. Terénní výzkum.....	11
1.6. Analytické a interpretační postupy	14
1.7. Hodnocení kvality výzkumu.....	16
1.8. Etické aspekty výzkumu.....	17
2. VÝVOJ PODNIKU A TZV. <i>NORMALIZACE</i>	19
2.1. Historie podniku.....	19
2.2. Normalizace.....	23
3. SPOJENÝ ZÁVODNÍ KLUB ROH	26
4. PODNIK A SPORTOVNÍ ČINNOST NA PODŘIPSKU	41
5. ROUDNICKÉ STROJÍRNY A SLÉVÁRNY JAKO KULTURNÍ POŘADATEL.....	54
6. PODNIKOVÁ REKREAČNÍ STŘEDISKA	60
ZÁVĚR.....	68
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	71

ABSTRAKT

Cílem této diplomové práce je vytvořit analýzu kulturního a společenského života v městě Roudnice nad Labem za doby tzv. *normalizace*, jenž pomáhal organizovat místní podnik *Roudnické strojírny a slévárny n. p.* Práce je zaměřena nejen na kulturní a společenské možnosti zaměstnanců závodu, avšak rovněž na všechny obyvatele města v dané době.

Obsah je rozdělen do čtyř částí. V první části je popsána spolupráce podniku s místním Spojeným závodním klubem. V druhé části je rozebrán vývoj sportovní činnosti v celém městě. Třetí část se zabývá akcemi organizovanými výhradně samotným podnikem, zatímco část čtvrtá je zaměřena na možnosti rekreace, které podnik svým zaměstnancům a jejich rodinám poskytoval. Tato část se rovněž věnuje problematice společenského života a volného času těch, kteří se rekreace zúčastnili.

Klíčová slova: Roudnické strojírny a slévárny n. p. – normalizace – orální historie – kultura v Roudnici nad Labem – sport v Roudnici nad Labem.

The aim of this thesis is to create an analysis of cultural and social life in the city Roudnice nad Labem at times of the so called *normalization* period to which the company *Roudnické strojírny a slévárny n. p.* was really instrumental. The thesis is focused not only on the cultural and social options of the factory workers, but on all the city residents at that time.

Content of the thesis is divided into four parts. The first describes the company's cooperation with the *Spojený závodní klub*. The second part analyzes the development of sport activity throughout the city. The third part deals with the events organized exclusively by the company itself, while the fourth part is focused on the recreational opportunities provided by the company to its employees and their families. This part also deals with the issue of social life and free time of those, who participated in recreation.

Key words: Roudnické strojírny a slévárny n. p. – normalization period – oral history – culture in Roudnici nad Labem – sport in Roudnice nad Labem.

ÚVOD

Roudnické strojírny a slévárny, n. p. patřily již od založení v roce 1880 Janem Pracnerem, kdy začínal s malou kovářsko-strojnickou dílnou, k nejdůležitějším faktorům určujícím nejen výši zaměstnanosti, ale též sportovní či kulturní a společenský život všech obyvatel města Roudnice nad Labem a jeho blízkého okolí. Následně přispěl k rozvoji podniku rovněž Rudolf Bächer, kdy již podnik postupně zažíval větší rozmach a určoval tak ještě větší měrou chod celého města. Přestože se v Roudnici nad Labem nacházelo a dodnes nachází ještě další závody, Roudnické strojírny a slévárny patřily již tradičně k největším z nich.

Můj blízký vztah k podřipskému regionu, který si v minulosti pro své putování vybral rovněž Praotec Čech, určil výběr tématu pro tuto diplomovou práci. Téma jsem omezila na období tzv. *normalizace*, neboť je dle mého názoru zajímavé dozvědět se, jakým způsobem se mohl podnik v menším městě vyrovnat s nejrůznějšími restrikcemi a útlakem tak rozporuplné doby, jakou *normalizace* bezpochyby byla. Vzhledem k tomu, že podnik ovlivňoval fungování celého města, zajímám se v této práci nejen o jeho zaměstnance, ale také o ostatní obyvatele města a okolí. V Roudnici nad Labem žiji od svého raného dětství, proto znám mnoho místních lidí, v čemž jsem v počátcích výzkumu spatřovala výhodu pro jejich kontaktování, neboť se domnívám, že mám určitý vnitřní náhled do dění ve městě. Zároveň byl pro mou osobu výběr místa důležitý i z toho důvodu, že mi umožnil lépe poznat mé okolí.

Současná snaha o oživení kultury ve městě mě inspirovala k zúžení tématu pouze na kulturně-společenskou sféru, popř. sportovní činnost, jež měla tradičně v Roudnici nad Labem velmi bohatou tradici. Vzešlo odsud mnoho známých sportovců a reprezentantů, jejichž aktivity byly podporovány právě Roudnickými strojírnami a slévárnami.

Pro vypracování tématu této diplomové práce byla zvolena metoda orální historie, jež umožňuje historický výzkum doplnit o výpovědi svědků či přímo účastníků dané události nebo doby. Tato metoda a její propracované, avšak stále se vyvíjející postupy, díky nimž získáváme nové informace. Samozřejmě je nutné připomenout, že i v rámci této metody je nutné dodržovat etické zásady při práci s narátory. Orálně-historický výzkum je však úplný až poté, co využijeme všech dostupných tištěných pramenů či sekundární literatury, jež o tématu hovoří.

Hlavní část textu této diplomové práce je rozdělena do čtyř částí, přičemž v první části je analyzována spolupráce podniku se *Spojeným závodním klubem*, v němž se sice sdružovaly i ostatní podniky, ovšem *Roudnické strojírny a slévárny* se nejvíce podílely na jeho financování, vzhledem k tomu, že se jednalo o největší podnik ve městě. Budově tohoto klubu se též říkalo „kulturní dům“, neboť zde byla pořádána mnohá divadelní a zábavní představení. V druhé části se zabývám sportovními aktivitami, na jejichž vzniku se podnik podílel, jednalo se o financování či materiální pomoc sportovním oddílům Spartaku Roudnice nad Labem, jehož sportovci mnohdy byli zároveň zaměstnanci závodu. Stejně tak pomáhal podnik umožnit přípravy a organizaci spartakiád. Další část se věnuje akcím, jež pořádal výhradně podnik především pro vlastní zaměstnance, přesto se domnívám, že i tato část do této práce patří, neboť zaměstnanci byli současně také obyvateli města. Jednalo se o zájezdy na dlouhé i krátké vzdálenosti, exkurze či zájezdy do divadel, k čemuž bylo využito podnikových autobusů. Poslední část textu je soustředěna na možnosti rekreace, které zaměstnanci měli. Dp mnoha rekreačních zařízení ve vlastnictví podniku směly jezdit děti zaměstnanců či obecně školy, proto sloužily rovněž nejširší veřejnosti. Navíc byl během rekerací zčásti zajištěny společenské večery a další aktivity. Tato kapitola se zčásti věnuje volnému času, jenž účastníci rekreací mohli trávit tak, jak sami uznali za vhodné.

1. METODOLOGIE

1.1. Výzkumný projekt

Předmětem mého výzkumu je podnik *Roudnické strojírny a slévárny, n.p.* v Roudnici nad Labem a jeho kulturní a společenský vliv na obyvatele města, ať se již jednalo o jeho zaměstnance či o širokou veřejnost. Pro účely tohoto projektu jsem zvolila rozhovory s pamětníky, kteří byli se závodem spojeni. Vzhledem k dlouholeté tradici roudnického podniku jsem se rozhodla výzkumný projekt omezit na dobu *normalizace* a rovněž první léta transformace.

V této práci se zaměřuji především na následující výzkumné otázky:

- 1) Jaké kulturní a společenské akce *Roudnické strojírny a slévárny* v této době pořádaly (případně se na nich podílely)?
- 2) Jak vypadala spolupráce roudnického závodu se Spojený závodním klubem?
- 3) Do jaké míry měla široká veřejnost možnost zúčastnit se pořádaných společenských a kulturních akcí?
- 4) Jakým způsobem podnik podporoval sportovní aktivity?
- 5) Jak se závod staral o kulturně-společenskou otázku svých zaměstnanců?

1.2. Teoretické zakotvení práce

Z důvodu nedostatku pramenů i sekundární literatury zabývající se právě kulturní a společenskou oblastí, jež je předmětem mého výzkumu, je pro terénní výzkum vhodná právě metoda orální historie.

Orální historie je metoda, jež se skládá z řady propracovaných, avšak stále se dotvářejících a vyvíjejících postupů, díky nimž badatel získává nové a relevantní informace na základě ústního sdělení osob, jež se stali svědky či přímo účastníky událostí nebo doby, o nichž badatel vede výzkum, nebo osob, jejichž prožitky, názory či postoje a životní směr mohou přinést nové poznatky o zkoumaném tématu.¹

¹ VANĚK, Miroslav, MÜCKE, Pavel, *Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie*, Praha 2011, s. 10—11.

Archiválie *Roudnických strojíren a sléváren* byly po zániku závodu odvezeny do Státního oblastního archivu v Litoměřicích, při převozu však bohužel ke došlo zničení značné části dokumentů. Následně byl zbytek archiválií převezen do mosteckého Státního okresního archivu, jež je součástí již výše zmíněného litoměřického archivu. Při mé návštěvě mi byly vydány vybrané dokumenty, avšak zachovány byly především údaje o výrobě, k mnou zkoumanému tématu se zde vyskytovalo pouze malé množství informací. Prostřednictvím Městské knihovny v Roudnici nad Labem a samotnými narátory mi byly laskavě poskytnuty dvě brožury vydané k připomenutí významných jubilejí roudnického podniku. Dále mi byly knihovnou nabídnuty k prostudování kulturní ročenky, jež však obsahovaly pouze seznam kulturních programů biografů či pořádaných kroužků.

1.3. Techniky sběru dat

Informace byly shromažďovány formou individuálních rozhovorů vedených mezi mou osobou, tazatelem, a oslovenými narátory. Celý rozhovor byl nahráván na nahrávací zařízení, tento přístup však vyžaduje narátorův souhlas vyslovený podpisem smlouvy, v níž jsou popsány obě strany informace o projektu a jeho zadavateli, důležité součásti, s nimiž by měl narátor souhlasit, je budoucí umístění nahrávky a rovněž výsledné zpracování rozhovoru. Vedle rozhovorů byly pro tento výzkum využity také již zmíněné brožury a spolu s nimi nemnohé informace z archivu. Před uskutečněním rozhovorů je též důležité, aby tazatel přistupoval k rozhovorům odpovědně a měl výborné znalosti nejen dané doby, ale též pramenů, jež má k dispozici.

Uskutečněné rozhovory měly podobu částečně strukturovanou, tedy obsahovaly životopisná vyprávění, z nichž můžeme jednotlivce zasadit do širšího rámce tématu. Tato část by měla být přenechána narátorovi, tazatel by jí měl zajistit volný průběh a příliš do ní zasahovat. Druhá část rozhovoru by naopak měla být více strukturovaná, tedy podobná interview, neboť v ní tazatel připravenými dotazy narátora provádí tak, aby získal co největší počet relevantních skutečností, jež odpoví na zadané výzkumné otázky k práci. Dalším rysem rozhovorů vedených orálně-historickou metodou se stává jasná posloupnost a chronologičnost první části rozhovoru, u druhé tento jev není nijak podstatný, což znamená, že tazatel své dotazy nemusí předkládat v předem sepsaném pořadí. Během nahrávání rozhovoru tazatel vymýšlí nové dotazy, neboť se při něm mohou vyskytnout nové poznatky, o nichž doposud netušil. Sběr informací prostřednictvím rozhovorů je neustále se vyvíjející proces, v němž se

můžeme často od narátorů dozvědět doplňující informace. Tento postup umožňuje kvalitativnímu výzkumu, jehož součástí je právě orální historie, být pružným a dynamickým výzkumem. Vzhledem k tomuto rysu se během výzkumu vyskytují nejen výzkumné otázky, avšak též hypotézy a nové směry, jimiž lze výzkum vést tak, aby byla co nejlépe splněna jeho náplň.²

Terénní výzkum je ideálně zahájen tím, že si tazatel domluví informační schůzku s narátorem, při níž je objasněna náplň výzkumného projektu a způsob vedení rozhovoru, zároveň je domluven termín. Ve stanovený den dojde k prvnímu rozhovoru, jehož podoba by měla být převážně životopisná, při níž tazatel do výkladu příliš nezasahuje. Narátor by tak také měl získat postupně větší důvěru ve vlastní výklad, někteří totiž mohou zpočátku mít obavy z nahrávacího zařízení. V druhé části prvního rozhovoru je možné přejít na tazatelovy dotazy. Následně je domluveno druhé setkání, jež by se nemělo konat déle než měsíc od prvního rozhovoru, ideální doba je čtrnáct dní. Během druhého rozhovoru, který je již téměř celý strukturovaný, se tazatel ptá na nejasnosti, jež se vyskytly při prvním rozhovoru, případně na nové poznatky.³ V ideálním případě si tedy tazatel s narátorem domluví dva rozhovory, ovšem v některých případech se tak nemusí stát a dohodnut je pouze jeden rozhovor. Poté je tedy tazatel nucen pracovat pouze s poznatky nashromážděnými během prvního rozhovoru. V mém výzkumu byl domluven vždy jeden rozhovor a své narátory jsem oslovovala převážně osobně nebo telefonicky, možný však je i kontakt prostřednictvím dopisu.

1.4. Výběr vzorku a prostředí výzkumu

Roudnické strojírný a slévárny zaměstnávaly až několik tisíc osob, proto jsem se snažila vybírat narátory z mnoh pozic, jak z prostředí dělníků, tak z vedení podniku. Vybraní narátoři museli samozřejmě v podniku pracovat v době, kterou je vymezen předmět výzkumu. Bohužel jsem se během vyhledávání narátorů setkala s mnohými případy, kdy již byly osoby, s nimiž jsem chtěla natočit rozhovor, po smrti.

Narátory jsem získávala pomocí tzv. metody „sněhové koule“. Tento postup je vysvětlen tak, že jména potenciálních narátorů jsou získávány prostřednictvím již oslovených

² HENDL, Jan, *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*, Praha 2012, s. 48.

³ VANĚK, Miroslav a kol., *Orální historie: metodické a „technické“ postupy*, Olomouc 2003, s. 17.

narátorů, kteří nám na ně poskytnou kontakt či alespoň jejich jméno.⁴ V mnohých případech jsem nové kontakty získávala od třetích osob, jež v *Roudnických strojárnách a slévárnách* nepracovali, avšak měli v rodině příbuzného nebo známého, jenž byl zde či ve *Spojeném závodním klubu* zaměstnán.

Mými počátečními záměry bylo oslovit i zástupce široké veřejnosti, tedy osoby, jež v podniku nepracovaly. Dalším záměrem bylo do mého výzkumu zařadit rozhovory genderově vyvážené za účelem vyváženosti sběru dat pro výzkum.

1.5. Terénní výzkum

Pro svůj výzkum jsem se snažila oslovovat především osoby, které byly díky své profesi spojeny s *Roudnickými strojárnami a slévárnami*, ať již na pozici dělníka či ve vedení podniku nebo nějakým jiným způsobem. Účelem bylo, získat co nejširší pohled na mnou zkoumané téma. Prvním narátorem, jenž rozhovor poskytl, se jmenoval Jan Rubeš, díky němuž jsem získala kontakt na Josefa Komárka (viz metoda „sněhové koule“). Následně byla domluvena informační schůzka, které se zúčastnil i zprostředkovatel, a z níž jsem měla pocit, že pan Komárek s rozhovorem souhlasí. Dokonce jsem mu poslala informace o průběhu natáčení rozhovoru prostřednictvím e-mailu. Bohužel se mi neozval, následkem toho jsem kontaktovala Jana Rubeše a ten se s panem Komárkem spojil, čímž jsem se dozvěděla, že pan Komárek rozhovor nechce poskytnout.

Další mnou oslovenou osobou se stal pan Lácha, jenž byl v dané době mimo jiné malířem, a například jeho obrazy byly vystavovány v pronajaté podnikové místnosti⁵, sám ale rozhovor nechtěl poskytnout. Od něj jsem však získala e-mailové adresy na další dvě osoby, jež jsem následně kontaktovala. Prvním z nich byl Jiří Fišera, od něhož jsem se dosud odpovědi nedočkala. Druhou osobou byla paní Vlasta Smetanová, jíž jsem po měsíci e-mailovou zprávu poslala znovu, neboť poprvé neodpověděla. Dostalo se mi odpovědi, že by jí příprava na takový rozhovor zabrala příliš času, neboť by musela navštívit archiv. Rozhovor odmítla.

Josef Lansdorf, pracoval jako ředitel a učitel v podnikovém Středním odborném učilišti, rozhovor rovněž odmítl z důvodu toho, že měl obavy z nahrávacího zařízení. Mimo

⁴ VANĚK, Miroslav, MÜCKE, Pavel, s. 140.

⁵ Rozhovor s Petrem Randákem, vedla Solange Petracchi, 11. března 2015.

diktafon by hovořil ochotně, to však nedovoluje metoda orální historie, pomocí které jsem prováděla svůj výzkum. Laskavě mi však zapůjčil nulté vydání časopisu *Mladý strojař*, vycházejícího v rámci učiliště a brožuru, která byla vydána jako upomínka k stému jubileu *Roudnických strojůren a sléváren*.

Přes třetí osobu jsem získala kontakt na Vratislava Hášu, jenž s rozhovorem souhlasil, avšak jeho podmínkou bylo, že u rozhovoru bude i již zmíněná třetí osoba. Po schůzce se ozval s tím, že k rozhovoru přizve ještě další osobu, která by k tématu rovněž měla co říci. Následně nás dovezl k domu dalšího narátora, Jana Garančovského, kde mělo probíhat natáčení rozhovorů. Dle pravidel orální historie jsem byla připravena uskutečnit rozhovory s každým narátorem zvlášť, bohužel vyšlo najevo, že pan Háša neměl znalosti, které byly nezbytné pro téma této práce. Z tohoto důvodu s třetí osobou odešel do ústraní, abych mohla natočit rozhovor s panem Garančovským, ten však nakonec neměl, co by přímo k tématu řekl. Proto jsem se ho ptala na obecnější témata, abych si případně mohla ověřit výpovědi z předchozích rozhovorů.

Podobná situace se během mého výzkumu v terénu vyskytla ještě v dalším případě, kdy mnou oslovený potenciální narátor, pan Kikal, oznámil, že by spíše mohl hovořit o výrobě a chodu celého závodu, než o kultuře a společenských akcích, jež závod organizoval či podporoval. Proto mi s omluvou ještě poskytl kontakt na Petra Randáka, podnikového fotografa, s nímž jsem rozhovor sice uskutečnila, ovšem předpokládala jsem, že narátor bude znát více informací o mém tématu. Rozhovor proběhl v místě jeho bydliště. Dále mi ještě předal kontakt na Karla Frýdu, s nímž však rozhovor neproběhl, neboť by dle jeho slov neměl ke kultuře žádné přínosné informace.

Dalšími osobami, které byly mnou osloveny v rámci mého výzkumu v terénu, se stali manželé Kujalovi. Josefa a Jaroslavu Kujalovou znám osobně již několik let. O témtu jsem s nimi hovořila i v minulosti, kdy jsem se zároveň dozvěděla, že pan Kujal v podniku pracoval. Oba se tvářili ochotně a zmínili, že by mi rádi pomohli. O tom, že bych mohla s manželem natočit rozhovor, jsem se rozhodla až po několika měsících, poté, co jsem získala další informace ohledně tématu. Vzhledem k tomu, že paní Jaroslava sice v podniku nepracovala, avšak též žila v Roudnici nad Labem v dané době, rozhodla jsem se natočit rozhovor i s ní, abych získala nová fakta i od osob, které s podnikem nebyly spojeny, zároveň i nový náhled na problematiku z perspektivy občana města. Z tohoto důvodu jsem manžele kontaktovala, vysvětlila jim, co mohou od takového výzkumu očekávat, včetně toho, že

bych ráda měla rozhovor s každým zvlášť a nabídla jim informační schůzku. Domluvili jsem se, že si to oba promyslí a já se jim ozvu po telefonu. Po několika dnech jsem je opět kontaktovala a sjednali jsme si datum schůzky, v rámci které by zároveň již měl být natáčen i rozhovor. Paní Kujalová již měla obavy z toho, že by u rozhovorů nebyla s manželem společně. Vzhledem k tomu, že k rozhovoru mělo dojít zhruba po týdnu, ještě jsem paní Kujalové volala, zda datum platí a bylo mi následně řečeno, že se rozhovor neuskuteční. Údajně se oběma nelíbil fakt, že by byly dva rozhovory a ne jen jeden společný, argumentovala tím, že před sebou přeci nemají žádná tajemství. Proto jsem tedy nabídla z mé strany ústupek, že když jsou manželé, natočím tedy pouze jeden rozhovor s oběma společně. Ani toto se paní Kujalové nelíbilo, proto argument proti rozhovoru doplnila tím, že se údajně oběma z nich „nezdá“, že by měli v první části rozhovoru povědět vlastní životní příběh. Vysvětlila jsem jí, co koncept životního příběhu pro orální historii znamená. Vzhledem k tomu, že stále nebyla ochotná rozhovor poskytnout, navrhla jsem, že ustoupím i z tohoto požadavku a vynecháme tuto etapu rozhovoru. To již paní Kujalová nevěděla, čím dalším argumentovat, proto mi oznámila, že oba si jako lidé, kteří nebyli členy Komunistické strany Československa, nepřejí, aby bylo známo, že v době *normalizace* bylo možné zúčastnit se nějakých kulturně-společenských akcí, ať již jako člen KSČ nebo jen jako občan bez stranické příslušnosti, či dokonce, že byly nějaké akce pořádány. Po takovémto důvodu jsem již přestala naléhat, neboť bylo jasné, že rozhovor poskytnout nechtějí. Na tomto místě je ještě důležité říci, že telefonní komunikace probíhala vždy pouze mezi mnou a paní Kujalovou, s manželem mi nebylo umožněno mluvit, proto mi není jeho soukromý názor znám. Dále se domnívám, že přestože mě paní Kujalová ujišťovala, že mezi ní a manželem neexistují tajemství, zřejmě tomu tak není, neboť v takovém případě by jistě přistoupili na jeden z mých ústupků.

Petr Vancl, narátor, jenž rozhovor poskytl, mi zprostředkoval telefonní hovor s Františkem Zykánem, bývalým ředitelem *Spojeného závodního klubu*. Bohužel však z osobních důvodů nechtěl natočit rozhovor. Do vedení tohoto kulturního domu byl dosazen KSČ a ze způsobu, jakým se mnou hovořil, jsem získala dojem, že se obává politických otázek, jež však nejsou mým primárním tématem. Je možné, že zpětně cítí stud za to, že byl členem strany, což by mohlo být způsobeno dnešní mnohdy až přílišnou kritikou na danou dobu. Navíc se domnívám, že jistou roli mohl sehrát i fakt, že pocházím ze stejného města, což v něm mohlo též vzbudit obavy.

Během svého terénního výzkumu jsem se setkala i se zdravotními problémy narátorů, v důsledku kterých nemohli rozhovor poskytnout, což je však, vzhledem k jejich věku pochopitelné. Rovněž jsem se setkala i s poměrně bizarním přístupem, kdy jsem s narátorem hovořila po telefonu, vyžádal si čas na promyšlení tématu a poté jsme si měli opět zavolat. Telefon pod mým číslem mi ovšem nezvedl, proto jsem mu telefonovala z pro něj neznámého čísla, tento telefonát následně zvedl, ale když se dozvěděl, že se jedná o mou osobu, hovor ihned ukončil.

Místa setkání, kde se natáčely rozhovory jsem nechávala na uvážení narátorů, samozřejmě s ohledem na případnou hlučnost a možné rušivé okolnosti, které by zhoršily kvalitu nahrávky. Většinou byly natáčeny v domovech narátorů, v některých případech s touto možností nesouhlasili, proto byl rozhovor uskutečněn v mém bydlišti. Následně jsem informovala všechny (i potenciální) narátory, že mé téma se dotýká primárně kulturně-sociální sféry. Učinila jsem tak proto, aby se nedomnívali, že bych je chtěla při nahrávání uvést do rozpaků ohledně politických otázek, a abych tak minimalizovala možnost odmítnutí rozhovoru. Zároveň jsem v mnoha případech byla nucena učinit mnoho ústupků v samotném vedení rozhovoru, jako například to, že mnoho narátorů o vlastním životě bylo ochotno říci jen co nejméně informací, či dokonce někdo nechtěl prozradit vůbec nic. V některých případech byly přítomny třetí osoby, jež sice byly odvedeny do jiných prostor, avšak mohly čas od času i přes mé upozornění, že nemají do rozhovoru zasahovat ani nijak ho rušit, proces nahrávání být jen málo ovlivnit.

Nicméně bych chtěla poděkovat všem narátorům, kteří mi rozhovor poskytli, neboť mi pomohli docílit vzniku této práce.

1.6. Analytické a interpretační postupy

Interpretaci a vyhodnocení shromážděných dat jsem provedla dle zásad metody orální historie. Poté co proběhlo nahrávání rozhovoru jsem sepsala protokol, do něhož se zaznamenávají vyjma údajů o narátorech a samotném rozhovoru, též záznamy tazatelových postřehů o celém setkání, jež by mohly být v budoucnu důležité pro následnou analýzu interpretaci rozhovoru. Nahrávání rozhovorů pouze pomocí zvuku má však některá úskalí, neboť zvuk není schopen zaznamenat narátorovu mimiku obličeje, tedy změny ve výrazu obličeje u vážných témat nebo myšlenky a názory vyjádřené právě tímto způsobem. Důležitá se mohou jevit rovněž narátorova gesta rukou. Podobné reakce by jinak zůstaly v důsledku

zvukového záznamu ztraceny. Dalším tazatelovým krokem, jenž může v analýze a interpretaci najít své uplatnění, je poznámka o tom, v jakém místě se rozhovor uskutečnil, především tehdy, konal-li se v bydlišti narátora. V tomto případě tazatele zajímají postřehy, jež by mohly vypovídat o narátorově osobním životě, povaze či pracovním životě. Protokol rozhovoru by měl též obsahovat poznámky o veškerých rušivých elementech, jež se během pořizování záznamu odehrály. Mohou jimi být například zvonění telefonu či zvonku, různé zvuky z okolí. Je nutné poznamenat si též pauzy ve vyprávění, narátorovy mýlky nebo zapomínání vlivem času.

Dalším krokem je vyhotovení kompletního přepisu každého rozhovoru, zároveň jsem zde poznamenávala rovněž pauzy ve vyprávění, veškerá vyrušení či další podobné okolnosti, jež se projeví na záznamu, s čímž jsou spojeny změny nálad narátora, smích či případně pláč. Celkový styl narátorovy mluvy, včetně jeho sdělení musí být vždy zachován v původní verzi, tato část nesmí být nijak upravována. Následně jsem si přepisy jednotlivých rozhovorů roztřídila dle obsahu tak, aby korespondovaly s textem mé práce. V případě, že se v prepisech vyskytly některé pasáže podobného obsahu u více narátorů, využila jsem tu, jež obsahovala co největší počet relevantních informací. Následně jsem tedy zkomparovala všechny přepisy, abych si utvořila celkovou představu o chodu podniku a jeho postupech v kulturně-sociálních otázkách a jednotlivé informace jsem podrobila interpretaci tak, aby korespondovaly a odpovídaly na výzkumné otázky, jež jsem si stanovila. Dokumenty patřící k jednotlivým rozhovorům jsou k dispozici na DVD, jenž je součástí této diplomové práce.

Informace získané při kvalitativním výzkumu nemají strukturovanou podobu, jako tomu je u výzkumu kvantitativního, proto je jejich následné vyhodnocení poměrně komplikované. Kvalitativní data zabraňují provedení jejich redukce, vyznačují se tedy kontextuálností. Interpretace dat je proto doplněna o plné citace z rozhovorů, stejně tak jako o výňatky z poznámek utvořených během terénního výzkumu, velmi nápomocny jsou informace získané z dostupných pramenů. Organizace nashromážděných informací a jejich analýza může být často započata již ve fázi akvizice dat. Tento postup pak badatele často posune k novým zdrojům a cestám, jak získat další důležitá data. Teprve ve chvíli, kdy badatel rozhodne, že již má nashromážděn dostatek dat pro vypracování své práce a splnění cílů výzkumu, přestává dále data sbírat a analyzovat je. Kvantitativní analýza proto spočívá v umění zpracovat informace smysluplným a užitečným způsobem tak, aby badatel dokázal odpovědět na předem položené výzkumné otázky a splnil tak požadavky výzkumného

projektu.⁶ Prostřednictvím této analýzy dospěju k přehledu kulturních a společenských akcí, které podnik *Roudnické strojírny a slévárny* pořádaly nejen pro všechny občany města, ale též pro vlastní zaměstnance. Zároveň se mohou dozvědět informace i o zkoumané době a zařadit tak kulturní program a výběr těchto akcí i samotný chod závodu do jejího kontextu. Závěr práce pak obsahuje shrnutí těchto poznatků.

1.7. Hodnocení kvality výzkumu

Předností kvalitativního výzkumu je vždy vysoká validita, neboť by tazatel prostřednictvím rozhovorů měl vždy mít jistotu, že získává takové údaje, jež si stanovil v úvodu výzkumu. Jestliže je však rozhovor veden metodou orální historie, je posouzení této validity značně problematické. V této situaci záleží na jedné straně na schopnostech samotného tazatele, jakým způsobem vede jak rozhovor, tak rovněž analýzu nashromážděných informací. Profesionální zhodnocení těchto dat tazatelem a následná analýza je zde nejdůležitější. Během práce s rozhovory není možné vyhnout se komparaci, neboť ta sehrává v rámci výzkumu zásadní roli a přináší mnohdy nové aspekty a informace. Na tomto místě je však nutné poznamenat, že pomocí metody orální historie lze dosáhnout obecně platných závěrů.⁷ Komparace je zde vhodná proto, aby bylo možné tuto platnost jednoduše prokázat. Dokonce i v případě, že při jejím použití nedojde ke shodě, neznamená to, že s výzkumem přestáváme. Naopak, neboť se zde otevírá nová cesta pro další bádání a další způsoby interpretace.

Podobná je situace u reliability, jež je u kvalitativního výzkumu vždy nízká, což je způsobeno faktem, že tazatel se vždy nemusí dopracovat k stejným výsledkům, a to ani v případě, že zopakoval rozhovor se stejným narátorem. Každý jednotlivý narátor je jedinečným subjektem výzkumu. Od tazatele se tudíž očekává, že k rozhovoru bude přistupovat zodpovědně, že si nastuduje co největší množství informací z dostupných pramenů a sekundární literatury, které se zabývají zkoumaným tématem. Rovněž tak musí ke každému rozhovoru přistupovat s co nejvyšší mírou nepředpojatosti.

Pro tazatele/badatele je nutné vést si pečlivou evidenci celého výzkumu, včetně archivace nahrávek rozhovorů a veškerých dat, což přispívá k udržení určité míry validity i reliability. Je proto nutné pořídít a zachovat přesné přepisy rozhovorů, deníky z terénního

⁶ HENDL, s. 223.

⁷ VANĚK, Miroslav, MÜCKE, Pavel, s. 14.

výzkumu či protokoly k jednotlivým rozhovorům, díky čemuž se rovněž zvyšuje kvalita následných analýz a interpretací.⁸

1.8. Etické aspekty výzkumu

Celý výzkum byl veden metodou orální historie a byly při něm dodržovány etické aspekty, jež tato metoda při práci s jednotlivými narátory předepisuje. Pro přesnost si uvedme několik základních a možná nejdůležitějších bodů. V první řadě je nutné narátory řádně informovat o projektu, o jeho základních informacích, narátor musí být seznámen s tématem práce a jejími cíly, zároveň i o způsobu, jímž bude celý projekt veden. Následně je žádoucí od narátorů získat písemně tzv. informovaný souhlas, jenž jsem jsem každému předkládala v té podobě, v jaké je oficiálně dostupný a vytvořený Centrem orální historie. Na tomto formuláři se nachází jména tazatele i narátora, popis celého projektu či kdo je zadavatelem projektu apod. Stejně tak se zde zapisuje rovněž datum a místo, kde byl rozhovor natočen a podepsán formulář. Narátor musí být předem obeznámen s jeho vlastními právy, neboť jím poskytnutý rozhovor je použit pro účely dané práce, čímž za jeho přispění vzniká nový pramen. Zároveň je zde důležité stanovit, na jakém místě bude nahrávka archivována, a především jakým způsobem bude s nahrávkou nakládáno, tedy k čemu a jak budou použity. Narátor svým podpisem stvrzuje, že je možné rozhovor k dané práci použít a také to, že bude nahrávka uložena ve Sbírce rozhovorů Centra orální historie Ústavu pro soudobé dějiny Akademie věd ČR a ve formě zvukového záznamu či přepisu zpřístupněna pro vědecké a vzdělávací účely. Takovýto souhlas je v souladu se zákonem č. 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů. Rozhovor, u něhož nebyl podepsán tento formulář, není možné použít.⁹

V rámci výzkumu vedeného metodou orální historie je možné, že se badatel setká s odhalením citlivých údajů v osobním životě jednotlivých narátorů. V tomto případě se musí zachovat a respektovat přání narátorů a neposkytovat tyto údaje třetím osobám. Zároveň je nutné, aby se tazatel zavázal, že k získaným informacím nebude přistupovat nějakým jiným záměrem. Pouze interpretace rozhovorů, jež je pro tuto metodu výzkumu nezbytná, musí být zachována. Narátoři též mohou zažádat o nahlédnutí do zpracovaných přepisů rozhovorů.¹⁰

⁸ VANĚK, Miroslav, MÜCKE, Pavel, s. 194— 195.

⁹ Tamtéž, s. 211.

¹⁰ Tamtéž, s. 215.

Tyto spíše právně etické aspekty by však mělo doprovázet také mravní etické hledisko. Vzhledem k tomu, že jsem rozhovory vedla s lidmi pokročilejšího věku, bylo též nutné zvolit vůči nim ještě ohleduplnější přístup. Například výběr míst pro natáčení rozhovorů by měl podléhat nejen nezbytným parametrům, jakými jsou míra hlučnosti či případné nejrůznější rušivé okolnosti, ale měla by též být vybrána na základě preferencí jak tazatele, tak především narátora. Pokud se jedná o větší vzdálenosti, měl by být tazatel, který se přizpůsobí a na dané místo za narátorem přijede. V mém případě jsem nabízela možnost nahrávky v mém bydlišti, neboť někteří narátoři měly pochopitelné obavy pustit cizí osobu do svého domu. Tato alternativa byla ve všech případech přijata velmi kladně. Zároveň by narátor nikdy z rozhovoru neměl nabýt pocitu, že „pouze“ sloužil ke splnění cíle práce, tazatel by k němu měl přistupovat lidsky a hovořit s ním o všemožných i obecných tématech před i po samotném nahrání rozhovoru. Již konverzace před rozhovorem může být velmi cenná, neboť díky ní narátor dokáže získat větší důvěru ve vlastní řečnické schopnosti či v osobu tazatele. Během rozhovoru je nutné, aby tazatel nechal narátora v klidu hovořit, nemělo by docházet k tomu, že mu bude skákat do řeči, nebo dokonce, že by narátora příliš opravoval. Dalším aspektem je respektování pauz či přerušování rozhovoru na základě narátorovy žádosti, pokud je to opravdu nutné. Stejně tak by mělo být tazatelem respektováno narátorovo mlčení ohledně některých citlivých osobních událostech. V případě, že by se jednalo o informace důležité pro průběh projektu, je možné navrhnout, aby narátor vše pověděl mimo záznam tak, aby tyto údaje mohl tazatel citlivě zpracovat při následné analýze rozhovoru. Samozřejmě je pro tazatele též důležité brát v úvahu fenomén sdílené autority, kdy narátoři hovoří o svých osobních verzích jednotlivých událostí a prožitků, nevypovídají o přesných historických faktech. Je tedy na osobě badatele, jak s tímto fenoménem bude pracovat, neboť i to, že se narátor prokazatelně ve svém sdělení mýlí, může poté kladně přispět k analýze rozhovoru. Skrze metodu orální historie je rovněž možné se zamyslet, proč narátor mylně uvedl obecně známý fakt, jaké pohnutky ho k tomuto kroku vedly.

2. VÝVOJ PODNIKU A TZV. *NORMALIZACE*

Roudnické strojírny a slévárny, n. p. jsou podnikem s dlouholetou tradicí, proto je žádoucí seznámit se s jejich historií a vývojem a získat tak všeobecný vhled do chodu celého podniku a jeho výroby. Zároveň je rovněž nutné alespoň krátce definovat dobu tzv. *normalizace*, na níž je zaměřena tato diplomová práce.

2.1. Historie podniku

Oblast Roudnicka v 19. století zažilo, stejně jako jiné regiony a státy, průmyslový rozmach, jehož důsledkem vznikaly na předměstích malé řemeslnické dílny.

Historii roudnického podniku *Roudnické strojírny a slévárny n. p.* počal psát Jan Pracner, když v roce 1880 založil malou kovářsko-strojnickou dílnu, v níž zahájil výrobu potahových pluhů a drobného zemědělského nářadí. Tento malý podnik se stal součástí firmy *Jan Pracner, řemeslná výroba pluhů, Roudnice n. L.* a dodávala své zemědělské výrobky do celého okolí města.

Jan Pracner svou dílnu postupně rozšiřoval, avšak vzhledem k finanční zátěži způsobené plánovaným zdokonalováním a zintenzivněním výroby, se v roce 1885 dosavadní ředitel rozhodl přijmout společníka, jenž by poskytl potřebné finanční prostředky. Stal se jím Rudolf Bächer. Tímto krokem oba dílnu přetvořili na menší tovární provoz, v němž bylo zaměstnáno nově až 45 zaměstnanců. Firma následně změnila svůj název a nově se jmenovala *První česká továrna na pluchy a hospodářské nářadí Jan Pracner a Rudolf Bächer, Roudnice n. L.* Spolu s novým spolujednatelkou a rozšířením výroby se poté dostavily i pracovní úspěchy mimo české území. Vzhledem k tehdejší sounáležitosti naší země s Rakouskem–Uherskem, obchodovali oba vlastníci továrny v rámci bývalých rakouských zemí, a dokonce se jim podařilo prosadit se i v zahraničí. Rok 1885 zároveň znamenal rozšíření výroby o slévárnu šedé litiny.

V roce 1891 došlo k pokojnému rozdělení obou spolujednatelů, což s sebou ovšem přineslo i rozkol v podniku. Zatímco Rudolf Bächer dále vyráběl pluchy a orné nářadí, Jan Pracner založil v bezprostřední blízkosti továrny novou, v níž započal výrobu secích strojů a rozmetadel umělých hnojiv, rozvoj obou podniků tedy probíhá samostatně. Po této události došlo opět k několika přejmenováním firmy, jejíž nový název zprvu zněl *Rudolf Bächer, továrna na pluchy a slévárna, Roudnice n. L.* a od roku 1900 *Rudolf Bächer, továrna na pluchy*

a ocelárna, Roudnice n. L.

V témže roce došlo k další expanzi v Bächerově podniku, když nechal vybudovat slévárnu oceli, neboť si přál rozšířit výrobní sortiment vlastní firmy, zároveň však k tomuto kroku směřovat také proto, aby mohl výrobou i cenami konkurovat zahraničním výrobcům pluhů, především rakouským a německým. Do továrních provozů ještě nechal přistavět železniční vlečku. Následující roky přinesly podniku další zdokonalování a rozšiřování sortimentu a taktéž v roce 1891 se firma zúčastnila První jubilejní výstavy v Praze, čímž se postupně více a více dostávala do povědomí zahraničních zájemců. Otevřela se tak možnost nových odbytišť, například v Tureckou, Španělsku či Dánsku, ale také ve vzdálené Jižní Americe.

Rudolf Bächer zemřel v roce 1915 a správu firmy si mezi sebe rozdělili jeho tři synové, kteří poté pokračovali ve vedení podniku v otcově duchu. Díky tomu továrna patřila v Evropě mezi největší speciální pluhárny. V roce 1918 zakoupili bratři objekty sousední firmy a v období let 1919–1920 v nich zřizují válcovnu pluhových ostří a výrobní kovadlin z ocelolitin. Po první světové válce došlo ke zřízení filiálek prakticky ve všech evropských zemích, a dokonce i v severní Africe. Válka a její důsledky však zasáhly i tento podnik, krize totiž vyvolala velké propuštění zaměstnanců i úředníků. Nicméně v roce 1920 byla uzavřena smlouva na dodávky pluhů se Sovětským svazem¹¹ proto, aby firma po finanční stránce překonala krizi. Jednalo se o vůbec první obchodní dohodu mezi československým podnikem a Sovětským svazem a tato spolupráce trvala do roku 1931, poté SSSR zahájilo vlastní výrobu.

Třicátá léta, a především jejich počátek, se v podnikovém životě nesla, v důsledku hospodářské krize, ve znamení častého propouštění zaměstnanců a také klesl odbyt výrobků. Například v roce 1929 zaměstnával podnik 1270 dělníků, v roce 1934 pak pouhých 340. Tato léta ovšem taktéž přinesla expanzi, když závod převzal výrobu například klempířských strojů a frikčních lisů od dvou dalších československých firem, čímž postupně došlo k dalšímu rozvoji a přes počáteční důsledky krize, nakonec v roce 1939 počet zaměstnanců přesáhl 1300. Ovšem v témže roce se v našem státě začala pod vlivem březnové okupace Československa německými vojsky uskutečňovat politika arizace, v jejímž rámci byl podnik Bächerových synů předán do německých rukou, konkrétně závod odkoupila firma *Ringhoffer-Tatra, a. s., Praha-Smíchov* a vytvořila tak z roudnického podniku svou pobočku.

Na počátku 40. let byla německým vedením výroba pluhů a zemědělských strojů silně

¹¹ Dále jen SSSR.

potlačována a od roku 1942 do konce války si válečná situace Německa žádala, aby podnik pracoval především na válečné výrobě. V srpnu 1945 byl podnik převzat do rukou zaměstnanců jako národní majetek, a zároveň došlo k jmenování národní správy – Národním správcem se stal dělník Alois Mikula. V lednu následujícího roku došlo k opětovnému přejmenování podniku, který dále působil jako *Agrostroj, závody na hospodářské stroje, národní podnik, závod Bächer Roudnice n. Labem* a v této podobě byl vyhláškou Ministerstva průmyslu¹² začleněn do nově vzniklého podniku *Agrostroj* se sídlem v Brandýse nad Labem, jenž sdružoval všechny větší místní továrny na výrobu zemědělských strojů. Další menší změna nastala po reorganizaci průmyslu v roce 1949¹³, neboť od této doby vznikl nová firma *Agrostroj Roudnice n. Labem, národní podnik, Roudnice n. Labem*, přičemž závod Bächer se stal nadřízeným podnikem sdružujícím další pobočné závody *Pracner-Roudnice n. Labem, Astur-Straškov, Vacek- Lysá n. Labem* a *Jindřich-Mělník*. V pozdějších letech došlo opět ke změnám a některé tyto závody byly odloučeny a naopak sloučeny s pobočným podnikem Pracner. V průběhu let se různila i podřízenost rezortním či oborovým orgánům, přičemž v roce 1958 se stal součástí zastřešující organizace *Zemědělské stroje, sdružení národních podniků, Prostějov*.

Velký příliv financí spojený s modernizací starších objektů a rozšířením podniku o nové započal v roce 1948, kdy se vedení rozhodlo vystavit novou pluhárenskou halu s meziskladem, výstavba se týkala jak technických kanceláří, tak učňovských dílen, ale také závodní kuchyně a jídelny. Samozřejmě byly rozšířeny i další výrobní prostory, jak například kotelna, slévárna ocelolity, vývojová dílna, sklad hořlavin, garáže či nezbytné zdravotní středisko, které poskytovalo podnikovým zaměstnancům péči o vlastní zdraví.

Průmyslové formy výroby vedly k inovaci sortimentu, jemuž se muselo přizpůsobit i vedení roudnického podniku. Z tohoto důvodu byly potahové stroje nahrazovány traktorovými, přičemž se dbalo na lepší výkonnost. Další oblastí rozvoje podniku, na níž byl po osvobození republiky opět kladen důraz, se týkala exportu do zahraničí. Konec války a následující období umožnilo výrobní expanzi, v důsledku které v roce 1959 firma vyvážela prostřednictvím podniku zahraničního obchodu *Motokov* pluhu, orné nářadí a náhradní díly do 42 zemí světa.

Název *Roudnické strojírny a slévárny, národní podnik, Roudnice nad Labem* se

¹² Ministerstvo průmyslu tuto vyhlášku sice vydalo až 7. března 1946, na základě prezidentského znárodnovacího dekretu č. 100 Sb., avšak zpětně s platností právě již od 1. ledna 1946.

¹³ Sdružení závodů vstoupilo v platnost k 1. lednu 1950.

začal užívat od 1. ledna 1964 a vzhledem k novému rozšíření¹⁴ výrobního sortimentu o výrobu náprav a rámu pro nákladní automobily, byl *ROSS, n. p.* zprvu organizačně přesunut pod správu výrobněhospodářskou jednotku *Střední nákladní automobily Praha*, poté pod podobný celek s názvem *Československé automobilové závody Praha*. Vyráběly se zde například nápravy typu *SST* pro *n. p. AVIA* či později *ŠKODA RT* a taktéž modifikace *MT* pro jablonecký podnik *LIAZ*. V roce 1977 byla zahájena montáž nových předních náprav *ŠKODA* řady *100*. Automobilový průmysl odebíral zdejší autorámy pro nákladní automobily *V3S*, pro jejichž výrobu bylo nutné optimalizovat pracovní prostředí – rámy byly nově nýtovány bezhlučně (tedy alespoň z 60 %), což způsobilo utlumení hluku a vibrací. Dělníkům se tak snížila rizika poškození sluchu a zdraví. V těchto letech byly do výrobního provozu zavedeny také sběrné nádoby na popel a odpadky z domácností, které našly uplatnění u kontejnerů především na panelových sídlištích. Jejich obsah pak dosahoval 1100 litrů. Podnik vynikal, mimo již zmíněných výrobků, také výrobou odlitků kovářin, které se produkovaly v celém Československu pouze v tomto závodě.¹⁵

Zajímavým počinem podniku bylo poskytnutí výrobních hal nacházejících se v dnešní Špindlerově ulici filmovému štábu. Dnes jsou téměř opuštěné. Nicméně v roce 1976 zde byl natáčen známý československý film *Marečku, podejte mi pero*. Některé prostory byly samozřejmě pro účely filmu více či méně předělány, avšak většina scén z filmu se zakládala na skutečné podobě podniku, dialogů a zvyklostí během běžného pracovního dne.¹⁶

Konec historie podniku *ROSS, n. p.* se začíná psát na konci let osmdesátých. Ještě v roce 1983 byl tovární komplex začleněn pod společnost *Agrozet*. Ovšem po změnách, jež s sebou přinesl konec roku 1989, se podnik již pomalu dostával do finančních problémů kvůli nedostatku východních trhů. Nové poměry v Československu oslabily význam zemědělství, tudíž zemědělské stroje náhle přestaly být atraktivním artiklem. Přestože *ROSS, n. p.* vyráběl vedle těchto strojů taktéž nápravy a rámy do nákladních aut, a dokonce poté i speciální nákladní auta, aby se s novým trhem vyrovnal, nepodařilo se pokrýt nastalé ztráty. Nevyhnutelně došlo k propuštění velké části zaměstnanců. Privatizace podnik dosáhl v roce 1994, čímž se stal akciovou společností s totožným názvem. Později v roce 1997 se stala majoritním vlastníkem pražská společnost *Autovel*, bohužel však podnikatelský záměr vedení této společnosti nevyšel, což způsobilo o dva roky později vstup továrny *ROSS a. s.* do

¹⁴ Týkalo se i pozdějších let 70. a 80.

¹⁵ Brožury *Roudnické strojírny a slévárny, n. p., Roudnice nad Labem* z roku 1971 a jubilejní vydaná k stému výročí založení podniku z roku 1980. Autor ani stránkování zde není uvedeno. Odsud převzaté téměř všechny informace o historii podniku.

¹⁶ *Roudnické strojírny a slévárny (ROSS) aneb jako to bylo* [Online, cit. 6. června 2014]. URL:<<http://ross.estranky.cz.html>>.

konkurzního řízení. Přestože se některé další firmy snažily obnovit plnou výrobu, a to i odprodáním některých hal, domů s podnikovými byty či ubytoven nesetkaly se tyto pokusy s žádným úspěchem.¹⁷ V současné době výrobu některých náhradních dílů a pluhů převzala firma *ROSS UNIVERSUM Roudnice nad Labem*.¹⁸

2.2. Normalizace

Období *normalizace* bylo určeno vpádem vojsk sovětských, východoněmeckých, bulharských, polských a maďarských do Československa, které se uskutečnilo 21. srpna 1968. Následující měsíce určily směr nového vývoje, neboť se Československo stalo státem podřízeným Sovětskému svazu a byly potlačeny veškeré demokratizační výdobytky, jež vznikly během období tzv. *Pražského jara*, což bylo krátké liberalizační období datované od roku 1967 do roku 1968, především však od ledna 1968, kdy proběhl rychlý vzrůst demokratizace, již přineslo nově zvolené předsednictví ÚV KSČ. Postupně rovněž došlo k oslabení vlivu opozičních sil. Období tzv. *normalizace* je tedy přesněji vymezeno dubnem 1969 až listopadem 1989.

Nový vývoj ovlivnil rovněž tisk a média, neboť nově museli členové novinových redakcí svou produkci sami cenzurovat a docházelo k rozsáhlým personálním obměnám nejen v redakcích novin, ale i v rozhlasu či v televizi, kde bylo nutné též dodržovat cenzuru. Zároveň byla odebrána registrace některým periodikům.¹⁹

Mezi další charakteristiky tohoto období patřila výměna členských legitimací Komunistické strany Československa, trvající do roku 1970, kterou režim dosáhl proměny členské základny tak, aby odpovídala novému trendu plné podřízenosti Sovětskému svazu. Prověřeno bylo až 1,5 milionů legitimací, členská základna se od roku 1968 zmenšila zhruba o půl milionu.²⁰

Ve funkci Prvního tajemníka ÚV KSČ vystřídal v dubnu 1969 reformistu Alexandera Dubčeka Gustáv Husák, za nějž však byl tento post přejmenován na Generálního tajemníka ÚV KSČ. Gustáv Husák zároveň zastával rovněž funkci osmého prezidenta republiky, v níž se stal nástupcem gen. Ludvíka Svobody.

¹⁷ Tamtéž.

¹⁸ *Historie ROSS* [Online, cit. 14. června 2015]. URL:<<http://www.ross-universum.cz/o-firme>>.

¹⁹ RATAJ, Jan, HOUDA, Přemysl, *Československo v proměnách komunistického režimu*, Praha 2010, s. 360.

²⁰ Blíže viz publikace: MAŇÁK, Jiří, *Čistky v Komunistické straně Československa 196—1970*, Praha 1997.

Z rozhovorů, jež jsem učinila, bylo zřejmé, že kulturní situace v městě Roudnice nad Labem se za normalizace od předchozích let příliš nezměnila, resp. plesy a podobné kulturní akce byly pořádány dále.²¹ Nicméně zájem obyvatel města o kulturu a sport byl vysoký především v šedesátých a sedmdesátých letech, postupně v následujících letech klesl. Vzhledem k tomu, že se změnila doba, změnil se životy a názory lidí, včetně jejich zájmové činnosti. Navíc, jak poznamenal Josef Kapitán, lidé odcházeli, což znamenalo, že ubývalo jak osob, které by vedly organizaci, tak těch, kteří by se takovýchto událostí zúčastnili.²² Domnívám se, že k postupnému klesání zájmu mohl přispět i nový životní směr pozdějších let, jenž je charakterizován volnými víkendy od roku 1968. V důsledku vyhlášení pětidenního pracovního týdne, měli lidé více času odjíždět přes sobotu a neděli na chalupy apod., jejichž rozvoj byl též markantní. Zde se mohli věnovat kutilství či pobytu v přírodě.²³ Vlastnictví automobilů bylo též pro československé rodiny přínosné, neboť zajišťovaly větší mobilitu a snazší přístup k trávení volného času formou výletů, přesunu na chalupu apod.

Jinak tomu bylo například během koncertů, kdy zpěváci, hudebníci a umělci museli svůj program vždy předem předložit ke kontrole příslušným orgánům, v tomto případě *Pražskému kulturnímu středisku*, jehož byli členem. Ani pořádání diskotéky pozdějších normalizačních let se neobešly bez dozoru. Dokonce i do tak malého města jakou byla Roudnice nad Labem, příležitostně zavítali pověřeni lidé, kteří dbali na dodržování socialistických norem, na to, aby se mládež bavila vhodným způsobem.²⁴ Cílem socialistického režimu bylo v tomto případě zamezit vzniku výtržností a nejrůznějších forem protestů, či dokonce odporu.

Podíváme-li se nyní na důsledky transformace, jež završila éru *normalizace*, zjistíme, že mnoho československých podniků dřív či později ukončilo svou činnost. Během tohoto procesu, který byl zahájen politickými změnami po *Sametové revoluci*, vznikla myšlenka rozsáhlé privatizace. Do vedení podniků se tak dostali noví lidé, mnohdy mladí a s menším množstvím zkušeností, což i po případném jednotlivém prověření uchazečů muselo ovlivnit vývoj závodů. Navíc z rozhovorů s mnou oslovenými narátory plyne, že potíže byly způsobeny i samotným faktem změny, jež s sebou mnohdy nese zmatek a nejrůznější dohady

²¹ Rozhovor s Václavem Palánem, vedla Solange Petracchi, 4. května 2015.

²² Rozhovor s Josefem Kapitánem, vedla Solange Petracchi, 9. března 2015.

²³ KNAPÍK, Jiří, FRANC, Martin a kol., *Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948 — 1967*, Sv. I., Praha 2012, s. 374—375.

²⁴ Rozhovor s Petrem Vanclem, vedla Solange Petracchi, 26. září 2014.

mezi novými i bývalými členy vedení, stejně tak na úrovni státu a podniku.²⁵ Veškeré tyto doprovodné jevy nijak nepřispívají bezproblémovému chodu továren. Dle mého názoru ovlivnila postupný zánik továren rovněž změna v orientaci hospodářství státu, které se již nezaměřovalo na těžký průmysl.

²⁵ Blíže viz rozhovor s Václavem Palánem.

3. SPOJENÝ ZÁVODNÍ KLUB ROH

Spojený závodní klub ROH vznikl v roce 1960 a plnil funkci kulturního domu pro obyvatele Roudnice nad Labem. Vzhledem k tomu, že *Roudnické strojírny a slévárny, n. p.*²⁶ v podstatě jako největší místní podnik řídily život ve městě, a měly tudíž dostatek financí a zaměstnanců, patřila tato budova převážně pod správu ROSSu. Svůj podíl, nicméně menší, na činnost klubu však měly také ostatní roudnické závody, jako byla MEVA, Butonie či Glazura. Právě tyto závody odsouhlasily, že vedoucí pozici v klubu budou mít *Roudnické strojírny a slévárny, n. p.* *Spojený závodní klub* sloužil jako prostor pro realizaci občanů Roudnice nad Labem v oblasti zájmové, stejně tak jako jeho prostřednictvím bylo umožněno jejich kulturní a zábavní vyžití. Navštěvovat zde mohli řadu kroužků a kurzů či vzdělávacích akcí, přičemž byl kladen důraz na jejich nepřiliš složitý charakter, aby bylo umožněno všem ze všech společenských vrstev, kteří se takových kurzů zúčastnili porozumět danému tématu, a zároveň aby tyto přednášky nepřipomínaly školní prostředí. Hlavní a nejdůležitější částí se následně po jejich odporezentování staly diskuse, v jejichž rámci mohli občané či přímo podnikoví zaměstnanci vyjádřit své názory nebo dotazy. Témata byla různorodá, přednášelo se o mnoha oborech z oblastí jak politické, kdy se většinou dotýkala významných výročí a jejich souvislostí, tak také oblasti hospodářské. Pořádány byly taktéž besedy se známými osobnostmi či divadelní představení, koncerty jak vážné, tak i populární hudby a mnoho dalších kulturních a společenských akcí, jichž se mohli zúčastnit všichni Roudničané, ať již zaměstnanci podniku či široká veřejnost. Jak mnozí oslovení narátoři zdůraznili, zařízení se stalo středobodem veškeré kultury a společenských akcí ve městě, neboť to v podstatě byla jediná platforma, která v tuto dobu podobné služby nabízela. Z toho důvodu byl taktéž o pořádané koncerty, divadelní představení či kroužky mezi lidmi velký zájem. V pozdější době byl vybudován ještě sportovní areál Pod Lipou, kam byla do sportovní haly přesunuta především vystoupení pozvaných zpěváků, neboť i z kapacitních důvodů se pro takovéto události hodila více právě tato hala. Více k tématu hovořil pan Palán, když vzpomínal na zhlédnuté koncerty: „[...] *Pod tou Lipou, tam byly spíš takový estrádní zá... ty a a...takový vystupování zpěváků eh... já si pamatuju tam tenkrát Zagorová, Bobek, že jo, takový ty eh... Korn a to a ve Spojeným závodním klubu tam spíš šlo o takový divadelní představení, kde dojížděli dojížděli herci nejenom z Prahy, z Ústí a z Teplíc třeba, takže... tadyhle po tý stránce*

²⁶ V té době ještě pod názvem *Agrostroj Roudnice nad Labem, n.p.*, v roce 1964 došlo k přejmenování na *Roudnické strojírny a slévárny, n. p.*

měl Spojený závodní klub na starost eh... činnost tadyhletech těch divadelních divadelních eh...²⁷

Nyní se blíže podívejme na účel a vznik těchto zařízení. Kulturní kluby byly zřizovány od poloviny 50. let s účelem vytvořit pro občany měst a obcí organizovanou formu trávení volného času. Dle zákona č. 52/1959 Sb. se občané měli v klubech sdružovat na základě vlastních zájmů. V pozdějších letech se tyto organizace měnily v místo, v němž se bylo možné vzdělávat (ovšem stále v mezích socialistického státu a jeho legislativy) a účastnit se zábavných či společenských pořadů. Vzhledem k tomu, že v našem případě se jedná o závodní klub *Revolučního odborového hnutí*²⁸, zřizovatelem tohoto zařízení bylo ROH spolu s místním závodem, čili s *Roudnickými strojírnami a slévárnami*.²⁹ Přestože bylo primárně žádoucí, aby se v takových klubech sdružovali pracující podniků, od konce padesátých let se působnost jednotných klubových zařízení rozšířila na celé město a pozornost měli tedy věnovat jak zaměstnancům podniků, tak běžným občanům. Postupně byly slučovány jednotlivé závodní kluby, přičemž vše řídil jeden, a sice největší, závodní výbor. Ostatní se dění účastnili prostřednictvím svých delegátů. Konaly se zde převážně koncerty, povídání s umělci, taneční a společenské akce, výlety a zájezdy, ale také zájmové kroužky a kurzy.³⁰ Dobová publikace nám osvětluje cíle, s jakými byly tyto kluby zřizovány. Pořádané akce měly mít „výchovný smysl“ a „ ideový obsah“, důležitou byla „péče o člověka a jeho třídní uvědomění“.³¹

Budova *Spojeného závodního klubu* na dnešním Husově náměstí se dnes nachází na stejném místě jako tehdy a v podstatě má uvnitř stejnou podobu co se týče rozložení místností. Nachází se zde restaurační zařízení, dříve spíše kavárna a vinárna, které bylo vždy pronajímáno, předsálí a sál. V patře jsou umístěny kanceláře ředitele kulturního domu a celého vedení. Zevnějšek budovy byl zachován takový, jaký byl v námi zkoumaných letech, samozřejmě však s úpravami fasády a dalších opatřeních nezbytných pro bezpečnost a správný chod kulturního zařízení. V kavárně během sedmdesátých let panovala snaha zlepšit interiér, proto byla zřízena nová betonová podlaha, na níž pracoval také oslovený narátor Petr Vancl. V období tzv. *normalizace* se řediteli stali pan Mücke a po něm byl do funkce

²⁷ Blíže viz rozhovor s Václavem Palánem.

²⁸ Dále jen ROH.

²⁹ FRÁNC, Martin, KNAPÍK, Jiří, *Volný čas v českých zemích 1957–1967*, Praha 2013, s. 213.

³⁰ Tamtéž, s. 224–228.

³¹ KHECK, Robert, *Výchovná a kulturní práce v Revolučním odborovém hnutí*, Praha 1959, s. 48 a 65.

Komunistickou stranou Československa dosazen František Zykán³², po roce 1989 se ředitelkou stala Jana Vanclová.

Roudnické strojírny a slévárny zaštiťovaly kulturní dům jak finančně, tak personálně. Veškerá pořádaná představení či koncerty a náklady spojené s pozváním umělců, tisku vstupenek či samotné organizace všech vystoupení hradil roudnický podnik, na vstupenkách (samozřejmě vstupenku na danou akci museli samotní návštěvníci uhradit) a na dalších menších nákladech se podílely taktéž odborové organizace ostatních roudnických podniků³³, či pokud se jednalo o akci mimo kulturní dům, zajišťoval i venkovní prostory. Potřebné finanční prostředky byly shromážděny v rámci tzv. *Fondu kulturních a sociálních potřeb*, který byl spravován v roudnickém podniku. Peněžní obnos zde soustředěný pocházel z více zdrojů, a sice buď přímo z celkové výroby závodu, čili ze zisků, ale také velmi přínosnými se stali sami zaměstnanci *Roudnických strojíren a sléváren*. Jako členové ROH (tudíž fond těžil i z pomoci ROH) přispívali z každé vydělané sto koruny svého platu do tohoto *Fondu* jednou Korunou Československou. Z rozhovoru s panem Palánem je vidět, že závod měl až dva a půl tisíce zaměstnanců, z toho členy ROH bylo dle jeho výpovědi kolem dvou tisíců čtyřset pracovníků, tudíž můžeme říci, že v rámci zkoumaného podniku byla vybrána velká část financí, ať se již tedy jednalo o finance podnikové, či příspěvky odvedené z platů jeho zaměstnanců.³⁴ K tomuto tématu hovořil krátce i další narátor, Josef Kapitán, jenž uvedl, že zde případně existovala i možnost obstarání dalších dotací.³⁵ Tento fond však nepomáhal uhradit pouze finanční náklady související s kulturní sférou, díky prostředkům v něm nashromážděným dostaly také sportovní kluby či oblast sportu obecně svou jak peněžní, tak i materiální pomoc, v důsledku čehož se v jejich rámci mohli sportovci své výkony zdokonalovat a v případě nejen zájmu, ale též zdatnosti tak byla otevřena cesta k proslavení města Roudnice nad Labem špičkovými profesionály.³⁶ Na některé z nich zavzpomínal pan Palán: „... a akcích, který který tady v rámci eh... Roudnicka a musím říct, že podíl i nejenom materiálově a finanční, tak i takovým způsobem, že tady stěhovali pro ty různé akce... sportovní, myslím sportovní, jo? Takový ty ty eh... specialisty, který... nebo byli to přední sportovci, jo, vzpomínám na olympionika Vrbu, vzpomínám na olympionika Vencu... veslaře honem no... jéžiš maria... ten mi vypad' tady to... to se na to... proč jsme se to učili...

³² V rámci svého výzkumu jsem se snažila zkontaktovat i pana Zykána, bohužel z několika důvodů rozhovor odmítl.

³³ Například se jednalo o Butonii či MEVU.

³⁴ Blíže viz rozhovor s Václavem Palánem.

³⁵ Blíže viz rozhovor s Josefem Kapitánem.

³⁶ Více viz kapitola Sportovní činnost na Podřipsku.

[smích].³⁷ Jednalo se o veslaře a olympionika Václava Kozáka, jenž ve své disciplíně začínal jako mladý muž právě v Roudnici nad Labem. Následně se zúčastnil Letních olympijských her v roce 1960, kde získal zlatou medaili.³⁸ Nyní se vraťme k podnikovému fondu, neboť je důležité ještě doplnit, že z určité jeho části byly hrazeny též zahraniční i tuzemské zájezdy pořádané *Roudnickými strojírnami a slévárnami* nebo využity byly i finance na postavení či obnovu podnikových rekreačních středisek. Například z něj těžily především Třímány, jimž dopomohly k vybudování, ovšem za dalšího přispění financí přímo od závodu, také od ROH a v neposlední řadě poskytli své služby sami zaměstnanci, protože na místo jezdili v rámci brigád a mnohé si zde postavili vlastníma rukama.

Stejně tak obstarával případné opravy budovy. Pokud jich byla potřeba, *Roudnické strojírny a slévárny* delegovaly údržbáře a další vlastní zaměstnance, kteří se podíleli na obnově budovy kulturního domu a jejího interiéru. V době před revolucí v roce 1989, kdy byla činnost podniku v útlumu, se o tyto opravy starala bytová správa, která dle narátora Petra Vancla dělala servisní práce městu, zároveň pracovníci ROSSu přecházeli do této organizace. Později po změně v roce 1989 kulturní zařízení převzalo město, čímž se změnily zaměstnanecké vztahy a zaměstnanci podniku tak nově spadali pod správu města.³⁹

Soustředíme se na činnost klubu v jednotlivých zkoumaných oblastech. Divadelní představení patřila mezi oblíbené kulturně-společenské akce, na něž *Spojený závodní klub* ve spolupráci s roudnickým závodem zval herce z několika českých měst, jako byly například Ústí nad Labem, Teplice či umělci z pražské metropole. Zajímavé ovšem také byl fakt, že klub podporoval rozvoj ochotnického umění, neboť umožňoval místním amatérským hercům, aby se zde realizovali v tomto odvětví. Dle výpovědi pana Vancla se pravidelně několik nadšených skupin občanů scházelo s cílem nacvičovat divadelní hry, čímž vzniklo několik ochotnických spolků. Nicméně snaha byla oficiálně podporována možností večerního vystoupení těchto ochotnických spolků, jehož se mohli zúčastnit všichni obyvatelé Roudnicka. Pan Vancl ještě zdůraznil, že trávení volného času se dnes poměrně velmi liší od minulé doby, přičemž minulost kladně hodnotil v tom smyslu, že život běžel pomaleji, dnes je naopak vše uspěchané a lidé měli dříve o tyto formy trávení volného času větší zájem, ochotně se shromažďovali s dalšími lidmi a s velkou chutí se věnovali například ochotnickým

³⁷ Blíže viz rozhovor s Václavem Palánem.

³⁸ *Václav Kozák* [online, cit. 5. 5. 2015]. URL:<http://cs.wikipedia.org/wiki/V%C3%A1clav_Koz%C3%A1k>.

³⁹ Blíže viz rozhovor s Petrem Vanclm.

ale i jiným aktivitám.⁴⁰ Osobně se domnívám, že jeden důvodů, proč bývá dnešní doba takto charakterizována, můžeme spatřovat v masivním rozvoji technické sféry a její větší blízkosti všech lidí a domácností. S příchodem počítačů, či dokonce moderních chytrých telefonů, ale též stále vyšších požadavků kladených na každého jedince spatřuji, že se mezi lidmi vytratila touha aktivně se věnovat svým zájmům, ať již uměleckým či sportovním, především však sdružovat se s ostatními během těchto aktivit. Dnešní trend náleží více individualitě. Nezbývá než doufat, že nám současný životní styl umožní převzít tyto kladné hodnoty z minulosti a začlenit je do našich životů.

Pořádána tedy byla představení nejen amatérských, ale i profesionálních herců. Lidé měli příležitostně možnost zakoupit si vstupenku na vystoupení herců dokonce i z Národního divadla v Praze, čímž se jim naskytlá opravdu nebývalá šance spatřit špičkové umělce. Velkou výhodou pro Roudničany také bylo to, že pro zhlédnutí těchto představení nemuseli jezdit do Prahy, naopak sami herci přijížděli za nimi. Například na 18. března 1973 do roudnického kulturního domu byli pozvaní herci Městských divadel pražských, aby zde pro veřejnost ztvárnili hru J. B. Moliéra s názvem Škola pro ženy.⁴¹ Obyvatelé města tak měli možnost odnést si s sebou pozoruhodné zážitky v pohodlí vlastního kulturního domu. *Spojený závodní klub* se snažil vyhovět jak divadelním požadavkům dospělých, tak i zábavní činnosti dětí, přičemž právě pro ně byla uspořádána zvláštní představení, jak zmínil i pan Vancle: „[...] na pana Nevadbu, starýho pana Nesvadbu sme chodili, ten tu byl, Aťka Janoušková sem jezdila eh... snad tu byla i i paní Štáchová s.... panem Kirschnerem s Hurvínkem jednou, ale oni moc nevyjížděli, oni... vím že to byl problém je prostě dostat, protože to jejich divadlo bylo poměrně vytížené, jezdilo do zahraničí, ale když jim někdy něco vypadlo nebo měli odstávku ve svém divadle v Praze, tak byla šance dohodnout a mám pocit, že měli nějakou rekonstrukci ve svém divadle, takže prostě občas...“⁴² Dětské pořady se zde některá dopoledne konaly také pro školy, které se postupně v sále střídaly.

Vedle herců se v budově kulturního domu konaly též besedy se zpěváky, herci či hudebníky, které se většinou pro Roudničany vyznačovaly propojením pasivní složky, kdy si lidé poslechly připravenou hudební produkci apod., se složkou aktivní, což znamenalo, že se zapojili do diskuse s pozvaným umělcem. Měli tak jedinečnou příležitost popovídat si s československými celebritami a lépe poznat jejich osobnosti či smysl pro humor. Takto do

⁴⁰ Blíže viz rozhovor s Petrem Vanclem.

⁴¹ Kulturní měsíčník, ročník IX, 1973, vydáno Okresní galerií výtvarného umění v Roudnici nad Labem, č. 1. Za zapůjčení tohoto materiálu děkuji Městské knihovně v Roudnici nad Labem.

⁴² Blíže viz rozhovor s Petrem Vanclem.

města přijížděli například zpěvák Pavel Bobek, u něhož je zajímavé, že si na jeho vystoupení narátoři vzpomínají jak ze sportovního areálu Pod Lipou, tak ze sálu kulturního domu, tudíž je možné, že zpěvák navštívil obě místa. Také zde působila hudebnice Lenka Filipová, jež zahrála několik písní na kytaru a poté proběhla diskuse. Zajímavostí byl způsob, jakým si zpěváci vybírali, že odprezentují své vystoupení. Někteří zpívali na poloviční playback, čili jim bylo puštěno hudební podkreslení a dotyčný, například právě pan Bobek, do něj zpíval naživo. Jiní zase využili menšího prostoru, který nabízel sál kulturního domu a své písně zpívali celé naživo. Zástupcem těchto umělců zde byl například zpěvák Josef Laufer. Besedy se zde však konaly i na vážnější témata, jezdil sem také Radim Uzel, či sem byli zváni drogoví preventisté.⁴³

Spojený závodní klub zajišťoval ve své budově také organizování zájmových kroužků. Většinou ryze pro dívky a ženy zde byly otevřeny kurzy šití a střihů, ve kterých mohly zdokonalit své praktické dovednosti. Vedení roudnického *Spojeného závodního klubu* si přálo, aby jím pořádané kurzy byly kladně hodnoceny, proto se snažilo získávat co možná největší počet odborníků v oborech, z nichž právě své zájmové kroužky pro obyvatele města připravoval. Situaci popsal narátor pan Palán: „[...] maminka se naučí šít a to jo, takže tam vopravdu vznikaly i z těch mladých takový určitý eh... švadlenky, že jo, který dokázaly nejenom sobě ušít, ale šily i to... Protože tam zase byli získáni třeba profesionálové, švadleny, jo a nebo ty krejčí nebo krejčové, já nevím, jak se ten název...“⁴⁴ Další zajímavý kroužek, tentokrát spíše pro chlapce, který zde vznikl, byl modelářský, v němž se věnovali sestavování modelů například letadel či lodí, s nimiž navštěvovali nejrůznější výstavy po celé republice. Domnívám se tedy, že jeho vznik a působení souvisí s faktem, že je k městu Roudnice nad Labem přidruženo letiště, proto se zde o takovou formu trávení volného času mohl zrodit zájem místních obyvatel, především mládeže. Občané se však mohli realizovat i v dalších oblastech, mnozí navštěvovali kroužek kaktusářů, numizmatiků, filumenistů, kteří se zabývali sbíráním zápalkových nálepek, vypsán byl taktéž kroužek fotografický, pro fanoušky hudby byl připraven kurz hry na klavír a zajímavým se stal kurz psaní na stroji. Lidé se mohli zapsat také do šachového kroužku, v němž bezpochyby každý potrápil své logické myšlení. V budově *Spojeného závodního klubu* se též konaly šachové turnaje, jež mohli jako členové kroužku absolvovat jak zaměstnanci podniku, tak i ostatní Roudničané. Strukturu těchto turnajů nám více přiblížil Václav Palán: „[...] byli tady šachisté a... nevím ani, jak se jmenujou

⁴³ Blíže viz rozhovor s Petrem Vanclem.

⁴⁴ Viz rozhovor s Václavem Palánem.

takový... a ty jezdili i jako na oblasti, voni to měli taky rozdělený jako sportovní jako je liga, že jo divize a liga a to, takže takovým dle způsobem se eh... tohleto dělo“.⁴⁵ Mezi oblíbené patřil v těchto letech klub filatelistů, jehož se zúčastnil i narátor Petr Vancl, jenž zdůvodnil oblibu této činnosti u dětí těmito slovy: „Děti děti prostě sbírali známky. Přišla jste k trafice a když jste uškodlila nějakou korunu, tak jste si tam mohla vybrat pytlíček a v tom pytlíčku byly krásný barevný známky. Samozřejmě pro... na dnešní dobu bez hodnoty. Dneska by vám numizmatik nebo... nebo filatelista řekl: Tadle mince nebo tadle známka ta má hodnotu, ale není vůbec hezká, jo, ale ale my sme my sme prostě sbírali známky, protože se nám prostě líbily, protože to byl eh... návštěva světa, do kerýho sme se nemohli nijak podívat nebo nepodívali sme se...“⁴⁶

Toto narátorovo svědectví vypovídá celkem věrně o minulé době, kdy měli lidé velmi omezené možnosti vycestovat do zahraničí. Napjatá politická situace, v jejímž rámci bylo možné navštívit pouze „spřátelené“ země, spolu s mnohými restrikcemi, znamenaly pro občany Československé socialistické republiky mnohá omezení a téměř nemožnost vycestovat například do Spojených států amerických, do dalších západních, a především však do nesocialistických zemí. Prostřednictvím známek, zejména těch barevných, se tak naskytla možnost objevit vzdálené kraje, zahraniční budovy, lodě a další zbraně či exotickou faunu a děti a dospělí obdivovali rozmanitost, která jim do té doby nemusela být známá. Důležitou činností z hlediska filatelistů se stalo směňování známek. Každý jedinec se zaměřil na jiný druh známek, jak dále podotkl Petr Vancl „*ten sbíral kosmonauty, ten sbíral zvířátka, ten sbíral lodě...*“⁴⁷, proto v tomto odvětví docházelo k čilému směnnému obchodu, což se domnívám, že také přispívalo k lepší komunikaci mezi osobami a napomáhalo poznávat nové spoluobčany, dokonce zřejmě vytvářet nová přátelství či pevnější svazky, neboť velkou zajímavost spatřuji v tom, že například zmíněný narátor zde později našel svou budoucí ženu.

Cestovat za socialistického režimu v Československu bylo pro obyvatele země poněkud složité. Panovaly zde mnohé restrikce a opatření, které omezovaly a výrazně komplikovaly jejich možnosti vycestovat. Po komunistickém převratu uskutečněném 25. února 1948 se stalo nežádoucím, aby Čechoslováci odjížděli do kapitalistických států, přičemž emigrace se stala samozřejmě nepřipustnou. Obtíže měli však lidé i tehdy, pokud se

⁴⁵ Blíže viz rozhovor s Václavem Palánem.

⁴⁶ Blíže viz rozhovor s Petrem Vanclem

⁴⁷ Tamtéž.

rozhodli vycestovat do dalších socialistických zemí, jež byly začleněny do *Rady vzájemné hospodářské pomoci*.⁴⁸ Po smrti Klementa Gottwalda v roce 1953, v němž zemřel také Josif Vissarionovič Stalin, došlo v politice cestování k menšímu uvolnění, přičemž byly nově povoleny cesty z humanitárních důvodů do lidovědemokratických zemí a snazší bylo ze stejných důvodů možné získat vízum pro návštěvu Československa, což způsobilo v následujících letech nárůst počtu cest, v roce 1955 to bylo již o 23 %. Zvláštní komise při ÚV KSČ⁴⁹ již tedy nadále nemohla zkoumat každou jednotlivou žádost o vycestování, jako tomu bylo doposud. Podrobně se zabývala pouze vystěhovalectvím a spornými případy.⁵⁰ Prosinec 1963 znamenal vyhlášení vládního usnesení č. 1076, v jehož důsledku se měly stát cesty do ostatních socialistických zemí relativně běžnými, tedy nově se již nemělo jednat o výjimku či odměnu. Během období tzv. *Pražského jara* proběhla diskuze o tom, že by měl mít každý občan právo na cestovní pas a vycestování, netýkalo se to však vojáků v činné službě a dalších případů. V důsledku pozdějšího vývoje v Československu, tj. vpádu vojsk *Varšavské smlouvy* 21. srpna 1968 a následnému distancování od všech výdobytků *Pražského jara*, byly možnosti cestování opět ztíženy a omezeny, v podstatě se podobaly těm ustanoveným v roce 1948. Výjimku však představovaly socialistické země, do nichž měla být turistika podporována, a tím také zvyšována soudržnost mezi těmito státy.⁵¹

Další oblíbenou a hojně navštěvovanou společenskou akcí pořádanou *Spojeným závodním klubem* se staly taneční kurzy pro mládež i starší občany, pokročilí tanečníky. Zde si mohli mladí lidé osvojit základy mnoha tanců i etikety, o tyto kurzy byl velký zájem a dle rozhovoru s panem Palánem muselo být otevřeno až pět kurzů. Ostatně zájmu se těšila i druhá kategorie tanečních kurzů.⁵² Co se týče samotného tanečního prostoru, roudnický sál byl za *normalizačních* letech vybaven zrcadly po celém jeho obvodu, což výrazně usnadňovalo jak práci tanečního mistra, tak i kontrolu držení těla a celkového dojmu. Takto vybavených sálů se v okolí příliš nevyskytovalo. Bohužel, již před několika lety byly prostory přetransformovány a zrcadla odstraněna.⁵³ Další navštěvovanou událostí byly dle narátora a pamětníka Jana Rubeše tzv. *Šibřinky*, na jejichž organizování se podílel roudnický *Spojený závodní klub* spolu s členy místního *Sokola*.⁵⁴ Jednalo se o tradiční sokolskou zábavu s tancem, při níž účastníci měli na sobě masky, jež si sami vyrobili a slavena byla v období

⁴⁸ RYCHLÍK, Jan, *Cestování do ciziny v habsburské monarchii a v Československu*, Praha 2007, s. 84.

⁴⁹ Ústřední výbor Komunistické strany Československa.

⁵⁰ Tamtéž, s. 53–54.

⁵¹ RYCHLÍK, s. 65, 81 a 84.

⁵² Blíže viz rozhovor s Václavem Palánem.

⁵³ Blíže viz rozhovor s Petrem Vanclem.

⁵⁴ Rozhovor s Janem Rubešem vedla Solange Petracchi, 6. srpna 2014.

masopustu.⁵⁵ Tradičními se staly také plesy, jež byly pořádány buď v sále kulturního domu či v budově s názvem Libuše, kde se nacházelo velmi pěkné prostředí pro taneční zábavu. Na tyto plesy byli zváni umělci většinou z Prahy a organizátoři kladli důraz na pokud možno vysokou úroveň, jak sám přibližuje pan Palán: „[...] byly tam ty kroužky taneční, předtancovali, že jo polonaisu a takovýdle ty, takže prostě na úrovni chci říct, že ty taneční a nebo potom ty plesy, který byly, takže skutečně to mělo mělo i úroveň.“⁵⁶ Svě plesy a zábavy si připravovaly i určité zájmové skupiny, jako byli myslivci, motoristi, rybáři, zahrádkáři, ale také sportovci, těchto akcí se samozřejmě zúčastňovala i širší veřejnost města. Ve výše zmíněném rozhovoru opět zaznělo porovnání minulé a dnešní doby, neboť v něm narátor zmínil, že na rozdíl od dneška dříve drželi lidé více pospolu a záměrně vyhledávali různá společenská vyžití za účasti dalších známých, avšak také neznámých spoluobčanů. Jednalo se o výbornou příležitost, jak si vytvořit dokonce i nová přátelství. Narátor pan Palán charakterizoval atmosféru na těchto plesech tak, že se všichni chovali jako „jedna rodina“.⁵⁷

Tanečními kurzy a plesy však nekončily příležitosti pohybových aktivit, které Spojený závodní klub nabízel. Z rozhovorů s obyvateli města, které jsem učinila vyšlo najevo, že se zde shromažďovali členové kuželkářského klubu. Na pozemku kulturního domu se nacházela poměrně moderně vybavená kuželkářská dráha, jež byla plně automatizována v její kuželkové části.⁵⁸

Nyní se podrobněji podívejme na další bezpochyby zajímavou jazykovou aktivitu, jež se jeví nevídanou v tak malém městě, jako je Roudnice nad Labem. *Spojený závodní klub* poskytoval v námi zkoumaných letech své prostory také velmi neobvyklému, přesto lákavému zájmovému kroužku esperanta⁵⁹, čímž jsem byla během svého výzkumu velmi překvapená a dle mého názoru se jednalo o poměrně vzácný počin, jenž bych rozhodně očekávala spíše při větších městech, která jsou většinou více rozvinutá a otevřená novým poznatkům a přístupům. Do vedení výuky byl povolán místní občan, jak narátor Petr Vancl vzpomíná, pan Laube.⁶⁰ Tento muž tak přispíval nejen k většímu všeobecnému rozhledu návštěvníků kurzu, ukázal jim cestu, jak se stát součástí něčeho na tehdejší dobu vcelku netradičního a moderního, ale co

⁵⁵ Slovo pochází ze slovesa *šibřiti se*, což ve staré češtině znamená *veselit se*. Blíže k problematice viz např. stránky příbramského Sokola: *Šibřinky* [online, cit. 24. 12. 2014]. URL:<<http://sokolpribram.cz/sibrinky>>.

⁵⁶ Blíže viz rozhovor s Václavem Palánem.

⁵⁷ Tamtéž.

⁵⁸ Jedná se o nezávislé rozhovory mimo nahrávací zařízení, které byly vedeny během terénního výzkumu.

⁵⁹ Esperanto je mezinárodní uměle vytvořený jazyk.

⁶⁰ Blíže viz rozhovor s Petrem Vanclm.

je důležitější, umožňoval jim tak dorozumět se s obyvateli zahraničních zemí, čímž docházelo k poznávání jiných kultur a mentalit a obecně života v dalších zemích.

V rámci vyučování esperanta byly v roudnickém kulturním domě vedeny mnohé přednášky, například *Esperanto ve službách české literatury* 22. ledna 1975, na nichž se podíleli pražští esperantisté. O deset let později, konkrétně 1. dubna 1985, se v rámci esperantského klubu diskutovalo na téma *Esperanto na odborných konferencích* a v září 1986 byl pořádán čtyřdenní terminologický kurz, jehož se zúčastnili i cizinci z pěti světových zemí. Organizátorem se stala vědecko-technická sekce Českého esperantského svazu, jenž sídlil v Praze.⁶¹ Domnívám se, že díky esperantu došlo k významnému zlepšení statusu či vůbec povědomí o městu Roudnice nad Labem, a to nejen v rámci tuzemska, ale především v zahraničí, jak se dozvíme dále.

Činnost roudnického esperantského klubu však pokračovala i po *Sametové revoluci* z roku 1989. Po nastalém uvolnění poměrů se pan Laube dál prostřednictvím esperanta angažoval ve vztazích s cizinou a podařilo se mu domluvit přátelství mezi městy Roudnice nad Labem a francouzským Ruelle sur Touvre. Petr Vancel ve svém rozhovoru vzpomíná, že šlo tehdy o ojedinělý počín. „*A eh... oni začínali vlastně... začínali tu družební historii jako první vůbec, první město v České republice právě s francouzským městem.*“⁶² Z nezávislých rozhovorů s dalšími obyvateli města jsem se dozvěděla, že tato spolupráce trvá do dnešních dní, což již zmíněný narátor jen potvrzuje. Pořádány jsou poznávací zájezdy, lidé tak mají možnost navzájem se navštěvovat a poznávat život, způsob myšlení a životní styl typické pro danou zemi. Taktéž dalším jevem je vznik trvalých mezinárodních přátelství, která přispívají k většímu kulturnímu porozumění a rozhledu. Díky esperantu pan Laube vytvořil svazek mezi městy, jenž trvá již přes 20 let.

Otevřeny zde byly pro zájemce ovšem i kurzy jazyka německého či samozřejmě s ohledem na tehdejší režim i jazyka ruského. Svědectví o oblíbenosti právě o tohoto výukového kroužku nám podal pan Kapitán: „*[...] tak se tam pořádaly i kroužky vy... výuky jazyka, to jenom němec... nejen německého, ale také ruského. No tak ten... podle zájmu, podle toho zájmu jaký byl, tak podle toho se tomu ehm... věnovala pozornost a podpora. Tak no... no. Ale teď teda jenom mimo... zájem velkej nebyl teda...*“⁶³ Zřejmě nechut' k tomuto jazyku

⁶¹ NOVOBILSKÝ, Vlastimil, *Přehled činnosti v domácím a mezinárodním esperantském hnutí* [online, cit. 4. 11. 2014]. URL:< http://www.esperanto.cz/soubory/novobilsky_cinnost-v-esperantskem-hnuti.pdf>.

⁶² Viz rozhovor s Petrem Vanclem.

⁶³ Viz rozhovor s Josefem Kapitánem.

byla vytvořena politickými podmínkami, v nichž v tuto dobu museli žít nejen tedy Roudničané, nýbrž všichni občané Československé socialistické republiky⁶⁴. Neopomeňme se ovšem zastavit nad způsobem, jakým narátor o kroužku ruského jazyka mluvil. Původně o případném zájmu či nezájmu o tento druh jazyka nechtěl hovořit, dokonce se poté na nahrávce při rozhovoru odtáhl od nahrávacího zařízení, jakoby si nepřál, aby jeho následující hodnocení nebylo slyšet. Ptám se tedy, čím bylo toto chování způsobeno? Podle mého názoru se i po mnoha letech někteří lidé cítí nejistí, když vypráví o určitých skutečnostech právě z této doby. Jiní mohou mít dokonce i velké obavy říci cokoli negativního, především veřejně na nahrávku, neboť v sobě mohou ještě mít zakořeněný pocit strachu z následného trestu. Tohoto fenoménu jsem během svého výzkumu byla několikrát svědkem. Při diskusi s potencionálními narátory o poskytnutí rozhovoru jsem se setkala s tímto druhem strachu poměrně často, přičemž lidé se zřejmě domnívali, že od pádu bývalého režimu ještě neuběhlo tolik let, aby pro ně bylo bezpečné o dané době vypovídat, byť o kultuře. Přestože jsem je několikrát ubezpečovala, že tématem mého výzkumu není přímo politické dění, spousta dotázaných, buď přímo či nepřímo kvůli tomuto důvodu, rozhovor odmítla uskutečnit. Vedle tohoto jevu se vyskytl i další důvod, který však s předchozím popsáním úzce souvisí, a to konkrétně problém s dvojicí „nahrávací zařízení“ a „politické dění a názory na něj“. Tito oslovení občané sice byli ochotní hovořit soukromě se mnou dokonce i o jejich vlastních názorech na dřívější dobu, ovšem v žádném případě toto nechtěli zopakovat veřejně na nahrávací zařízení. Rozhovor tedy odmítli, neboť v sobě cítili strach, že bych při nahrávání mohla mít dotaz právě na toto pro ně zapovězené téma, nebo bychom o něj nějakým jiným způsobem během rozhovoru „zavadili“. Samozřejmě jiní měli i další důvody, proč rozhovor neposkytnout, například jsem se setkala se strachem obecně mluvit na nahrávací zařízení, dokonce i od místního bývalého učitele, jemuž by mluvení nemělo dělat obtíže, údajně se ovšem obával, že by mohl říci na nahrávku nějaký fakt, v kterém by se zmýlil. Kromě důvodu členství v KSČ⁶⁵ (popsanou v kapitole o sportovní činnosti) jsem byla svědkem i odmítnutí rozhovoru oběma manžely, kteří si vymysleli dva důvody, proč ho neposkytnout. Jedním z nich byl zapříčiněn mým rozhodnutím, že uskutečním dle pravidel Orální historie rozhovor s každým zvlášť, ovšem narazila jsem na odpor manželky, jež argumentovala, tím, že manželé před sebou přeci nemají žádná tajemství. Poté jsem tedy ustoupila a nabídla jim rozhovor s oběma současně, vzhledem k tomu, že se tedy jedná o manželský pár a následně byla

⁶⁴ Název *Československá socialistická republika* vznikl v roce 1960, kdy byla přijata nová československá ústava, a zároveň byl změněn název z původního *Československá republika*.

⁶⁵ Jednalo se o Komunistickou stranu Československa.

domluvena schůzka. Den předem jsem si danou schůzku ověřila telefonátem, bohužel mi byl náhle rozhovor odmítnut, s důvodem, že oba manželé nechovají k celé této situaci důveru, přestože mou osobu znají již několik let a seznámila jsem je jak s celým projektem (tématem diplomové práce a způsobem, jakým by byl rozhovor proveden), tak také pro jakou školu tuto diplomovou práci píší. Proto mi nezbývá než se domnívat, že přeci jen před sebou měli manželé nějaké tajemství, o kterém se báli hovořit před druhým, a především přede mnou jako třetí stranou a nahrávacím zařízením. Druhý důvod odmítnutí se spíše dotýká politické otázky, proto bych toto zmínila v kapitole o sportovní činnosti, v níž je rozepsáno více těchto případů. Pro úplnost nezbývá než dodat, že jsem neměla jakoukoliv šanci hovořit přímo jen s manželem, proto netuším, jaký názor na věc má osobně on, vždy za oba jednala pouze manželka, zřejmě má v páru dominantnější postavení.

Nicméně nyní se vraťme k pořádání klubových a zábavních činností. Zajímavým počinem *Spojeného závodního klubu* se stalo organizování všemožných vědomostních soutěží, v nichž si obyvatelé Roudnicka mohli na domácí půdě vyzkoušet, jak moc dobře znají vlastní region. Jednalo se tedy o historicko-geografické soutěže, jedna z nich, *Horova Roudnice*, se tématicky věnovala Josefu Horovi.⁶⁶ Tento český básník, novinář a literární kritik je s regionem úzce spjat, neboť se narodil v obci Dobříň, jež spadá pod Roudnici nad Labem. Jeho rodina odsud též pocházela, dokonce zde navštěvoval gymnázium, v těchto letech zde také poprvé publikoval své verše. Z vlastní zkušenosti mohu potvrdit, že se tradice těchto místních vědomostních soutěží dodržuje až do dnešních dnů, pouze se přesunuly ze zaniklého *Spojeného závodního klubu* (dnes je dále v provozu jako *Kulturní zařízení města Roudnice nad Labem*) na pole základních škol, v jejichž rámci jsem mnohokrát měla tu možnost zúčastnit se nejen školních, avšak též městských kol, v nichž navzájem soupeřily místní základní školy. Z rozhovoru s panem Palánem se však dozvídáme, že v minulosti tyto soutěže nebyly organizovány výhradně na místní úrovni, neboť na jejich úspěšném průběhu se podíleli profesionální moderátoři známí z televizních obrazovek, kteří sem byli na tuto příležitost zváni.⁶⁷ Pro úplnost dodejme, že první spuštění československé televize proběhlo až 1. května 1953, vlastníci televizních přijímačů mohli spatřit například Františka Filipovského v Moliérově hře *Lakomec*.⁶⁸ Samozřejmě šlo ještě v tuto dobu pouze o černobílé vysílání.

⁶⁶ Blíže viz rozhovor s Václavem Palánem.

⁶⁷ Blíže viz rozhovor s Václavem Palánem.

⁶⁸ ŠTOLL, Martin, *I. 5. 1953 Zahájení televizního vysílání. Zrození televizního národa*, Praha 2011, s. 108–109.

Další aktivitou pro mladé pořádanou kulturním domem byly diskotéky, konající se jednou či dvakrát do měsíce. Takovéto hudební večery byl typické především pro osmdesátá léta, kdy zde začínali působit *dýdžejové* se svými nahrávkami. Petr Vancl k tomuto tématu v rozhovoru dodal následující: „[...] a začínali jezdit s..., jednak jezdili s vinylama eště, ale začínaly i cédečka, takže v té době... já sem tam měl pár kamarádů a a dokonce na té diskotéce vždycky ten dýdžej nám třeba půjčil... pučil náké to... to echt cédečko, které prostě zrovna frčelo a my sme si to byli schopni zkopírovat na kazetu nebo na magnetofon, tak... dole v šatně sme měli magnetofon a a... přetáčeli sme to přetáčeli sme to, aby sme sehnali nějakou muziku. Ale tak v... to byla doba, kdy kdy ty diskotéky ty tam docela fungovaly eh...“⁶⁹

Z použité ukázky rozhovoru je velmi dobře vidět, jaké technické možnosti byly v dané době k dispozici, zároveň však taktéž fenomén šíření všemožných populárních nahrávek mezi ostatní osoby. Na druhou stranu se samozřejmě veřejných akcí, na kterých probíhaly besedy, koncerty, divadelní představení či například zmíněné diskotéky, zúčastňovali pověřeni lidé, jejichž úkolem bylo na dané místo přijít a zkontrolovat dění, neboť důvodem k tomu byla „ochrana socialistického režimu“. Takovéto pořádané aktivity totiž mohly z hlediska socialistického režimu představovat potenciální nebezpečí, jelikož zde byla možnost, že by lidé mohli vést protirežimní diskuze či hrát „škodlivé“ písně.

Archiv hlavního města Prahy nám v souvislosti s tímto poskytuje informace o založení instituce *Pražské kulturní středisko* v roce 1962, dříve Kulturní a společenské středisko hlavního města Prahy Slovanský dům a Obecní dům (KAS SOD), které evidovalo a zaměstnávalo umělce a umělecké soubory.⁷⁰ Zde docházelo dle výpovědi Petra Vancla ke schvalování programů, čili pokud byl umělec obcí či městem vyzván, aby v jejich bydlišti uspořádal pro občany vystoupení, musel napřed předložit komisi *Pražského kulturního střediska* itinerář celé akce, což v podstatě znamenalo, že umělci představili vybraným lidem seznam písní či program besedy. Především se dbalo na jeho dodržování a na to, aby si během večera vystupující nedovolili šířit názory režimu nepřátelské. Z tohoto důvodu se mnohdy akcí účastnili zaměstnanci této instituce.⁷¹

⁶⁹ Tamtéž.

⁷⁰ RATAJ, Tomáš, RATAJOVÁ, Jana, *Kultura v Praze v období 1945–2000*, součást článku *Vývoj pražské samosprávy*, [online, cit. 17. 11. 2014].

URL:<<http://www.ahmp.cz/index.html?mid=46&wstyle=0&page=page/docs/vyvoj-prazske-samospravy-II-I.html>>.

⁷¹ Blíže viz rozhovor s narátorem Petrem Vanclem.

Mezi účinkující, kteří také museli svůj program předložit ke schválení než přijeli do Roudnice nad Labem, se zařadilo například duo Kamélie, ve složení Dana Vlková a Hana Buštíková. Dále město navštívili zpěvák Karel Zich, Michal David, Iveta Barotošová spolu s Petrem Sepěším či hudebnice Lenka Filipová⁷². Se všemi umělci byly sepisovány smlouvy před vystoupením a současně většinou věnovali *Spojenému závodnímu klubu* svou fotografii s podpisem či dokonce někdy i věnováním. Vše se pečlivě ukládalo do knih autogramů, z nichž některé zůstaly ve vlastnictví rodiny Vanclových.⁷³

Domnívám se, že se pro Roudničany jedním z nejzajímavějších představení na půdě budovy *Spojeného závodního klubu* stalo vystoupení známého zpěváka a tanečníka Ondřeje Havelky, jenž od sedmdesátých let působil s *Originálním pražským synkopickým orchestrem*, s nímž taktéž navštívil zkoumané město. Přestože byl tehdy pozván poprvé, připravil pro veřejnost poutavé přivítání. Pianino bylo vyneseno ven před budovu, druhý klavír – křídlo bylo ponecháno v sále a červený koberec rozvinut také před budovou. Ondřej Havelka zpíval a zval všechny na představení s tím, že uvnitř kulturního domu bude pokračovat. Při tomto všem hrál pianista na pianino a lidem tak oživil své představení, tudíž si ho většina zapamatovala. Poté jezdil do Roudnice nad Labem každoročně, avšak poslední představení se již uskutečnilo v prostorách kinosálu *Sokol* a z důvodu zdejšího nedostačujícího zázemí pro vystupující již zde později Ondřej Havelka nevystupoval.⁷⁴

V době do *Sametové revoluce* v roce 1989 tedy kulturní středisko fungovalo jako platforma pro konání koncertů a dalších zábavních představení. Po následných změnách, které s sebou revoluce přinesla, přemýšlelo vedení roudnického kulturního domu, jakým způsobem přivést více peněz do oblasti kultury. Finanční prostředky byly vždy velmi důležité pro fungování všech odvětví, především toho kulturního. Z tohoto důvodu zde dle výpovědi pana Vancla ředitelka rozhodla o otevření půjčovny šatů. Interiér budovy byl přestavěn tak, aby zde bylo možné vystavovat například svatební a další šaty.⁷⁵ Lidem se tak naskytl příležitost přímo na místě si vybrat z oděvů, které na požadovanou událost potřebovali, aniž by platili plnou cenu za nový oblek či dámské šaty.

Následky *Sametové revoluce* zapříčinily mj. také mnoho administrativních změn v oblasti kultury, neboť do jejího vypuknutí město Roudnice nad Labem spravovalo dva

⁷² Za poskytnutí archivních materiálů ze soukromého archivu s podpisy a fotografiemi umělců děkuji panu Petru Vanclovi.

⁷³ Tamtéž.

⁷⁴ Tamtéž.

⁷⁵ Blíže viz rozhovor s Petrem Vanclem.

biografy s názvy *Sokol* a *Svět*, které byly po revoluci správně přiřazeny pod kulturní dům, a zároveň pod správu města. Kino *Sokol* však předtím hostilo ve svých prostorách několikeré akademie, a to akademie žáků základních škol, kteří spolu s učitelkami jednou ročně připravovali pro rodiče různá představení – od divadla, tanečních kreačí po zpěv. Konaly se tu však i sokolské akademie a také koncerty jazzové hudby, převážně však až po roce 1989, zatímco koncerty vážné hudby se konaly v sále *Spojeného závodního klubu*, neboť zde bylo větší jeviště, dokonce i prostor pro orchestr pod pódiem a celkově tento prostor v porovnání s kinosálem působil komornějším dojmem⁷⁶. Vrátime-li se do období porevolučních změn, kino *Svět* bylo navráceno v rámci restitucí do soukromých rukou a nadále zde byly pod novým názvem Piko pořádány diskotéky. Vybavení bývalého kina *Svět* bylo převezeno do kina *Sokol* a použito v případě poškození stávající techniky jako náhrada.⁷⁷

Roudnické strojírny a slévárny přes *Spojený závodní klub* kulturu v městě Roudnice nad Labem podporovaly a přispívaly na ni jak finančně, tak materiálně. Peněžní náklady byly hrazeny též z podnikového fondu ROH, z něhož se financovaly opravy budov, doprava za kulturou či dokonce příspěvky na vstupenky. Dodejme, že nejrozličnějších představení se mohli zúčastnit nejen podnikoví zaměstnanci, nýbrž také ostatní občané Roudnicka, bez ohledu na to, zda byli či nebyli členy KSČ.

⁷⁶ Blíže viz rozhovor s Janem Rubešem.

⁷⁷ Blíže viz rozhovor s Petrem Vanclem.

4. PODNIK A SPORTOVNÍ ČINNOST NA PODŘIPSKU

Roudnické strojírny a slévárny, n. p. umožňovaly mimo pracovní dobu nejen se zúčastňovat kulturních akcí na půdě Spojeného závodního klubu, jak již bylo výše zmíněno, avšak také svým zaměstnancům a učňům vlastního podnikového středního odborného učiliště nabízelo mnohostranné sportovní vyžití. V rámci pracovního kolektivu se utvářela družstva hráčů například ledního hokeje či kopané a dalších sportů.

Kořeny sportovních aktivit podporovaných roudnickým podnikem sahají až do samého počátku historie tohoto závodu, není tudíž nijak zvláštní, že byl na sportovní činnost kladen takový důraz i v pozdějších letech. Ing. Josef Kapitán, ekonomický náměstek a později též ředitel *Roudnických strojíren a sléváren n. p.* přiblížil tento jev během rozhovoru uskutečněném s jeho osobou. *Tak já bych úvodem řek', že jako péče o zaměstnance a o jejich spokojenost není žádná... novinka, že už z historie jsem si tam přečetl, že původní majitel pan Rudolf Bächer již podporoval zaměstnance tím, že byl známým přispěvatelem roudnického Sokola, dále tady byl sportovní klub zápasnický Hellas a přispíval též i na různé akce kulturní, které pro děti se třeba prováděly při vánočních svátcích... jo?*⁷⁸

Podpora místní sportovní činnosti největším roudnickým podnikem však nekončila v samotné továrně, netýkala se tudíž, jak je již patrné pouze jeho zaměstnanců. *Roudnické strojírny a slévárny, n.p.* spolupracovaly se zastřešující organizací dobrovolné všeobecné tělovýchovy, tzv. *Základní rekreační tělesnou výchovou*⁷⁹. Tato platforma nabízela mnohostranné pohybové a sportovní aktivity občanům všech věkových kategorií od předškolních dětí po seniory. Neméně důležitou se stala tělovýchovná jednota *Spartak Roudnice nad Labem*, spadající pod ZRTV, v jejímž rámci se sdružovalo kolem 2000 osob, jež se věnovaly široké škále druhů sportu. Jejím předsedou se stal Václav Černý, též se zde angažoval známý filatelista František Baudis, jenž v podstatě řídil veškerou sportovní aktivitu ve městě, stal se také vedoucím ubytování učňů roudnického podniku, a zároveň patřil i do řad *Sokola*, což vysvětluje úzkou spolupráci mezi *Spartakem* a místní sokolskou organizací.⁸⁰ Pan Ing. Kapitán k tomuto ještě dodal, že *Spartak Roudnice nad Labem* sídlil Pod Lipou, což je dodnes oblast města, kam je soustředěna především tělovýchova a právě v minulosti zde byla dostavěna sportovní hala, v níž se konala většina pořádaných sportovních (ale později

⁷⁸ Blíže viz rozhovor s Josefem Kapitánem.

⁷⁹ Dále jen ZRTV.

⁸⁰ Blíže viz rozhovor s Janem Rubešem.

také kulturních) událostí.⁸¹ O této organizaci jsem hovořila i s dalším narátorem, panem Jiřím Dvořákem, jenž vypověděl, že mnoho zaměstnanců *Roudnických strojírny a sléváren* bylo členy *Spartaku Roudnice nad Labem*, díky čemuž vznikla dohoda o spolupráci, navíc dodává, že závod umožňoval organizaci též odbornou pomoc.⁸² Přičemž Josef Kapitán v rozhovoru ještě podrobněji rozvádí tuto spolupráci, a především její důsledky: „*Dále potom podporoval samozřejmě podnik eh... sportovní klub celkově Spartak, kde byly další oddíly, jako byl podporoval veslařský oddíl, samozřejmě fotbalový oddíl, umožňoval svým zaměstnancům v rámci těch předpisů zúčastnit se různých těch tréninkových akcí, vedoucích těch jednotlivých oddílů, a tím vlastně umožňoval eh... rozvoj toho sportu v Roudnici, což se jistě příznivě projevilo i na... na atmosféře celého města Roudnice a nejbližšího okolí.*“⁸³ V rámci voleb do celostátního zastupitelského orgánu, do *České národní rady*, jež proběhly 22. a 23. října 1976, byla v závodním časopisu vydána stať též ohledně voleb, tyto se však odehrávaly na místní úrovni a týkaly se především právě *Spartaku*. V září téhož roku jeho Hlavní výbor rozhodl o vytvoření agitačního střediska ve sportovní hale *Pod Lipou* a na *Tyršově stadionu*, kde měli členové *Spartaku* seznamovat roudnickou veřejnost se svými budoucími volebními plány. V rámci voleb se mělo rozhodnout o vybudování krytého bazénu o délce 25m a též o vybudování veslařské dráhy, jež měla mít délku 2 500 m, jednalo se tedy o jedinou v ČSSR tohoto druhu.⁸⁴

Podíváme-li se blíže na průběh takovéto spolupráce, zjistíme, že v případě příprav turnajů či soutěží pro účastníky všech zde nabízených sportů, *Roudnické strojírny a slévárny* především z vlastního peněžního rozpočtu, podporovaly veškerý chod pořádaných událostí. K tomuto účelu byl vytvořen již zmíněný tzv. *Fond kulturních a sociálních potřeb*, do něhož přispíval jak podnik, tak ROH a v neposlední řadě též sami zaměstnanci *Roudnických strojírny a sléváren*. Tyto nashromážděné finanční příspěvky byly následně využity jak na podporu kultury, tak také právě sportu, jednalo se ovšem i o materiální podporu různým sportovním oddílům a klubům. Závod se tedy podílel dokonce i na organizační stránce věci, přičemž například několikrát usnadnil oddílu vojebalu dojezd na výměnný zájezd do bývalé *Německé demokratické republiky* (východoněmecké sportovkyně pak jezdily na oplátku do Roudnice nad Labem) tím, že poskytl oddílu autobusy na přepravu sportovců a pokryl náklady na jejich provoz, je ovšem důležité podotknout, že finanční náklady byly hrazeny i ve

⁸¹ Blíže viz rozhovor s Josefem Kapitánem.

⁸² Blíže viz rozhovor s Jiřím Dvořákem, vedla Solange Petracchi, 2. května 2015.

⁸³ Blíže viz rozhovor s Josefem Kapitánem.

⁸⁴ *Spartakovci k volbám*, In. Podřipský strojař, září 1976, s. 4.

spolupráci s místním ROH.⁸⁵ Stejným způsobem podnik zapůjčoval autobusy i dalším sportovním oddílům.

Největší roudnický závod rovněž spolupracoval a pomáhal vedoucím osobám ze ZRTV zajistit a zaplatit prostory pro konání takovýchto soutěží. Většinou se jednalo o sportovní klání konajících se na roudnickém *Tyršově stadionu*, pokud se jednalo například o atletickou olympiádu, o sportovní halu *Pod Lipou*, či o fotbalová hřiště po celém Podřipsku. Kooperaci těchto dvou orgánů dokazuje i fakt, že vždy poslední strana podnikových novin s názvem *Podřipský strojař* obsahovala sportovní rubriku, která patřila místním sportovcům a jejich úspěchům či všeobecnému dění v této oblasti. Různé turnaje neprobíhaly pouze mezi podřipskými oddíly, avšak soutěžilo se i se sportovci z celé republiky.

Věnujme se nyní činnosti některých sportovních oddílů, jež byly podporovány roudnickým podnikem. Z tzv. „silových sportů“ mohli zaměstnanci či mládež navštěvovat hned několik oddílů, například zápasnický s názvem *Hellas*, své fyzické dovednosti měli možnost ukázat dokonce i v boxerském umění. Vytvořený klub vychovával mládež k co možná nejlepším výkonům, k čemuž narátor Václav Palán hovořil o reprezentantech v daném oboru: „[...] *Byl tady... byl tady oddíl boxerů, boxerský, že jo klub, kdy jako eh... vopravdu tady byli boxeři, kteří byli i na úrovni, že jo, jak jsem mluvil vo Pepu Pecharovi, to byl reprezentant ČSSR nebo ČSR tenkrát ještě, jo? Červený... Mirek, no tak ten byl taky reprezentantem, že jo, boxovali to... a vono jich bylo plno, já si jako... si je moc nepamatuju.*“⁸⁶ Neméně zajímavým druhem sportu je i kulturistika, jež se i zde v Roudnici nad Labem těšila velké pozornosti. V zářijovém čísle *Podřipského strojaře* z roku 1976 byl vydán článek o historii tohoto sportu, zároveň i ve zkratce jeho působení v Československu, neboť zde byla kulturistika uznána až v roce 1964, kdy ji Ústřední výbor *Československého svazu tělesné výchovy*⁸⁷ zařadil do systému socialistické tělesné výchovy. Tento článek zároveň informoval o vzniku kulturistického kroužku také v Roudnici nad Labem pod hlavičkou místního odboru ZRTV a jeho hlavním účelem bylo přivítat mezi sebe nové členy, především z řad mládeže.⁸⁸

Mezi oblíbené sporty patřily hokej či především kopaná, která zde měla též svůj oddíl spadající pod roudnický *Spratak*. Své působiště našla na vybudovaném fotbalovém hřišti,

⁸⁵ Blíže viz rozhovor s Josefem Kapitánem.

⁸⁶ Blíže viz rozhovor s Václavem Palánem.

⁸⁷ Dále jen ČSTV.

⁸⁸ RUBEŠ, Jan, *Culturistique: Síla, zdraví, krása*, In. Podřipský strojař, září 1976, s.4.

jenž byl součástí sportovního areálu Pod Lipou. I zde se od jarních měsíců konaly mnohé zápasy, jež mohli sledovat všichni obyvatelé města. Samozřejmě i roudničtí fotbalisté dojížděli na turnaje do měst svých soupeřů. Mnohá fotbalová utkání se pořádala i v rámci provozů *Roudnických strojren a sléváren*.⁸⁹

Další klub, který zde působil, a sice kuželkářský, známe již z činnosti *Spojeného závodního klubu*, kde měl formu spíše zájmového kroužku. Přesto tento oddíl spadl rovněž pod TJ *Spartak*. Samozřejmě i v rámci této aktivity byly pořádány nejrůznější turnaje. O jednom z nich, jenž byl organizován na městské úrovni, nám přinesl zprávu opět závodní časopis. Soutěž se konala na dvojdráze v kuželně *Tyršova stadionu* a přihlásti se mohli neregistrovaní kuželkáři, a to jak ženy, tak muži.⁹⁰ Proti sobě se utkali vybraní zaměstnanci z *Roudnických strojren a sléváren*, *Glazury* a *Benziny* (ta se nacházela poblíž Roudnice nad Labem). Prvenství v této soutěži získalo jedno z družstev ROSSu ve složení Hartman, Bengl a Pospíšil. Druhé místo obsadilo druhé družstvo podniku ve složení M. Černý, Smagovič, Šára. Na třetím místě se umístili *Glazury*. V soutěži jednotlivců opět bodoval ROSS, neboť obsadil první dvě místa.⁹¹

Basketbalový oddíl, který zde též působil, má za sebou velmi zajímavou historii. Například jedno z čísel *Podřipského strojaře* nám přináší osud basketbalisty Petra Čaňka, jenž původně nepocházel z Roudnice nad Labem, nýbrž z Karlových Varů. Úspěšným se stal již v šestnácti letech, kdy hrál za dospělou II. ligu. Ovšem po absolvování povinné základní vojenské služby v roce 1973 se rozhodl, že tento sport bude dále provozovat v roudnickém oddíle. Zde se stal velmi ceněným pro své výborné výkony.⁹² Pozoruhodná se stala i činnost narátora Jana Rubeše, jenž se stal náčelníkem tělovýchovy. Jeho starší syn navštěvoval právě oddíl košíkové, v jehož rámci jezdili na soutěže po celé republice. Co je však důležitější, v sedmdesátých letech Jan Rubeš s tímto klubem a ve spolupráci s panem Františkem Baudisem, založil tradici, jíž se mohli zúčastnit všichni Roudničané. Tato aktivita spočívá v tom, že na Nový rok uspořádali pochod na Říp. Dle jeho výpovědi se tehdy události zúčastnilo kolem třiceti lidí, ovšem dnes chodí na památnou horu v tento den mnoho roudnických občanů. Pochod však absolvují také lidé z okolí celého Roudnicka.⁹³ K tomuto tématu vyšel v roce 1980 v závodním časopisu článek, v němž již můžeme vidět, jak úspěšný

⁸⁹ Více o tématu viz další kapitoly této práce.

⁹⁰ *Z ochozů a hracích ploch*, In. Podřipský strojař, prosinec 1980, s. 4.

⁹¹ *Turnaj kuželkářů*, In. Podřipský strojař, leden 1981, s. 4.

⁹² *Pozor na třináctku*, tamtéž.

⁹³ Blíže viz rozhovor s Janem Rubešem.

tento počín byl, neboť každý rok stoupal počet vyznavačů turistiky, kteří se výšlapu zúčastňovali. Dle článku ho v roce 1980 absolvovalo na pět set obyvatel, v lednu roku 1981 organizátoři dokonce očekávali ještě více lidí. Pochod byl odstartován v ranních hodinách a vycházelo se od *Tyršova stadionu*.⁹⁴ Domnívám se, že se jedná o velmi zajímavou akci, již jsem se též jako Roudničanka několikrát zúčastnila. Však také je to možnost, jak být pohromadě se svými přáteli či rodinou. Druhou výhodu vidím ve faktu, že tento výlet svým způsobem širokou veřejnost donutil, avšak nenásilnou formou, trávit aktivně volný čas a pobýt alespoň nějakou chvíli na čerstvém vzduchu. Nyní se však vraťme ke sportovním záležitostem, které byly organizovány v pozdějších letech. Basketbalové dovednosti však předváděli i místní učňové, neboť byl v prosinci 1980, jako zakončení tzv. *Měsíce československo-sovětského přátelství*, uspořádán ve sportovní hale *Pod Lipou* turnaj s názvem *O putovní samovar*. V něm se utkali roudničtí učňové s reprezentanty ostatních československých učilišť, za Slovensko například přijelo učiliště SPV LIAZ Zvolen. Zatímco družstvo středního odborného učiliště DESTA Děčín v utkání zvítězilo, ROSS Roudnice nad Labem se tentokrát umístilo na 6. místě.⁹⁵

Vedle košíkové mládež spolu s dospělými v Roudnici nad Labem navštěvovali rovněž oddíl volejbalu. Též dívky a chlapci se v rámci tohoto klubu zúčastňovali mnoha soutěží na úrovni městské, meziměstské či mezistátní. Například v létě roku 1976 byl zorganizován krajský turnaj mužů. Přestože tým roudnického Spartaku byl v krajském přeboru poprvé, získal svými dovednostmi druhé místo⁹⁶ Velkou událostí, tentokrát pro mládež, se stal sedmý ročník tradičního volejbalového turnaje *Štít 17. listopadu*, konaném v roce 1980 ve sportovní hale *Pod Lipou*, kde změřily své síly střední školy z Roudnice nad Labem i z blízkého okolí. V kategorii děvčat zvítězila Střední pedagogická škola v Litoměřicích, dívky hrající za podnikové střední odborné učiliště se pak umístily na pátém místě. V chlapecké kategorii získal prvenství tým ze Středního odborného učiliště Sepap Štětí, přičemž SOU ROSS skončilo na místě čtvrtém. Zajímavé bylo, že dívčí družstvo z Litoměřic jako jediné nepocházelo z Roudnice nad Labem, všichni ostatní své umění předváděli na „domácí půdě“.⁹⁷ Do města též přijížděli hráči z národního volejbalového mužstva. Další cenné poznatky nám však k volejbalovým výjezdům do zahraničí poskytuje Josef Kapitán, jenž

⁹⁴ *Opět na Říp*, In. Podřipský strojař, prosinec 1980, s. 4.

⁹⁵ HAZLBACH, Jiří, *Samovar opět putující: Čtvrtý ročník basketbalového turnaje učilišť VHJ ČAZ*, Podřipský strojař, leden 1981, s. 4.

⁹⁶ *Turnaj v odbíjené*, In. Podřipský strojař, září 1976, s. 4.

⁹⁷ *Sportovci pozdravili 63. výročí VŘSR: Velmi dobrá úroveň všech turnajů*, In. Podřipský strojař, prosinec 1980, s. 4.

trénoval dívčí oddíl, neboť vypověděl, že byly organizovány výměnné zájezdy sportovců. Za mužský tým zde například byli reprezentanti z NDR, avšak dívčí část oddílu v Roudnici nad Labem přivítala sportovkyně dokonce z Belgie či Nizozemí. Vzhledem k tomu, že se jednalo o výměnné zájezdy, navštěvovali roudničtí sportovci také ku příkladu NDR. Pro upřesnění dodejme, že jim cesta byla umožněna díky již zmíněnému podnikovému fondu, navíc byli do zahraničí přepravováni vypraveným podnikovým autobusem. Nicméně nechme hovořit Josefa Kapitána, jenž lépe vystihuje atmosféru a podmínky, jež panovaly během jednoho z těchto zájezdů: „*Takže při jednom ze zájezdu, který jsme měli do NDR eh... volejbalový oddíl, kde eh... jsme tam přijeli eh... dorostenci muži a ženy, tak tam pro nás uspořádali jako velkou zábavu a taneční zábavu. A já můžu říct jen takovou... všichni se tam velmi dobře bavili a my jsme byli ubytováni v rodinách. A tam, co jsem bydlel já, tak to byla taková bezvadná rodina a ten pán eh... moc jako nerad tancoval a já jsem s tou paní teda řek', že ji provedu a legrace z toho byla pro nás pro všechny, ona ztratila jednu botu, ale tancovat se nepřestalo.*“⁹⁸ Při těchto sportovních výměnách se tak zúčastněným dostalo jak sportovního, tak i kulturního vyžití. Domnívám se, že to byl dobrý způsob, jak prolnout dva národy a jak se navzájem lépe poznat.

V průběhu *normalizačních* let byly vybudovány tenisové kurty, jichž bylo rovněž Roudničany využíváno. Žádný mnou oslovený narátor však bohužel tenisový oddíl nenavštěvoval. Přesto nás o něm *Podřipský strojař* informuje, neboť *Spartak Roudnice nad Labem* v letních měsících roku 1976 uspořádal již čtvrtý ročník turnaje o *Podřipský pohár* pro mládež z celého regionu, ale nejen z něj. Vítězem za mladší žáky se stali Roman Krejčík z Mostu a Yveta Tylová z Mělníka, za žáky starší pak zvítězil v chlapecké kategorii Miroslav Zelenka z Loun a v kategorii dívek obsadila první místo Lenka Johnová, zástupkyně *Spartaku Roudnice nad Labem*.⁹⁹

Svou tradici získal v Roudnici nad Labem též oddíl stolního tenisu, jehož zájemci soutěžili opět v místních i okresních soutěžích. Jednou z nich se v roce 1978 staly *Okresní odborové hry*. Roudničtí stolní tenisté slavili i zde úspěchy, čímž se jim otevřela cesta do vyššího krajského kola, v němž reprezentovali *Roudnické strojírny a slévárny*.¹⁰⁰ Bohužel se mi z mně dostupných materiálů nepodařilo zjistit, jak se v tomto kole umístili. Nicméně soutěže ve stolním tenisu probíhaly též (stejně jako u jiných sportů) současně s oslavami

⁹⁸ Blíže viz rozhovor s Josefem Kapitánem.

⁹⁹ *Z ochozů a hracích ploch*, In. *Podřipský strojař*, září 1976, s. 4.

¹⁰⁰ *Finálové soutěže OOH*, In. *Podřipský strojař*, listopad 1978, s. 4.

nejrůznějších výročí. Mezi ně patřilo i někdejší výročí *Velké říjnové socialistické revoluce*, při jehož příležitosti se v Roudnici nad Labem sešli již podeváté vyznavači tohoto sportu, aby získali *Pohár VŘSR*. Nakonec si prvenství v kategorii jednotlivců odnesl sportovec Vladimír Uher z Litoměřic a *Roudnické strojírny a slévárny* se umístily až na místě třetím.¹⁰¹ Je zajímavé, že se ve městě uchytil i tento sport, u něhož bych očekávala, že nebude tolik rozšířený v rámci ČSSR. Nicméně stolní tenisté patřili taktéž mezi roudnické sportovce, kteří dojížděli na turnaje i do ostatních československých měst, což vyžadovalo od *Roudnických strojírny a sléváren* finanční pomoc, sportovci dostávali tzv. „cestovné“, neboť jejich počet nebyl tak velký na to, aby se podniku jevilo výhodné vyslat na jejich cesty závodní autobus. Václav Palán dále vypovídá, že opět i pro oddíl stolního tenisu byly vyčleňovány finance z již zmíněného podnikového fondu, z nichž se následně kupovaly nejrůznější pomůcky nutné pro provoz tohoto sportu, jako byly sítě, pátky, míčky a samozřejmě samotné hrací stoly.¹⁰²

Zůstaňme ještě chvíli u týmových sportů, konkrétně u nohejbalu, jenž měl v rámci roudnického *Spartaku* též svůj oddíl. Do *Okresních odborových her* v roce 1978 byl tento poměrně mladý sport zařazen poprvé. Tým soutěžící pod vlajkou *Roudnických strojírny a sléváren* se v tomto ročníku umístil na pěkném druhém místě.¹⁰³ Další nohejbalovou soutěž zorganizoval odbor ZRTV o dva roky později, tentokrát se jednalo o turnaj neregistrovaných, v přetlakové hale na *Tyršově stadionu* a opět byl pořádán i pro okolí Roudnicka. Bohužel pro čest místních občanů zvítězilo spartakovské mužstvo z nedaleké obce Straškov, žádný reprezentant podniku se utkání nezúčastnil.¹⁰⁴ Nevím, zda o tento sport v rámci podniku nebyl takový zájem, ovšem žádný z mnou oslovených narátorů se o tomto druhu sportu nezmínil, přestože mnozí z nich byli velmi zdatní sportovci.

Zájem převážně z řad dívek vzbuzoval oddíl moderní gymnastiky. Vedoucí tohoto klubu, z pověření hlavního střediska zastupující tento sport, uspořádali v roce 1978 mezistátní klání, ve kterém se střetly reprezentantky ČSSR a NDR. Tato soutěž měla rozhodnout o konečné kvalifikaci na první mistrovství Evropy. Sportovkyně závodily v kategoriích jednotlivci a společná skladba, kterou civčilo osm gymnastek. V obou disciplínách Čechoslovenky porazily východoněmecký tým.¹⁰⁵

¹⁰¹ *Sportovci pozdravili 63. výročí VŘSR: Velmi dobrá úroveň všech turnajů*, In. Podřipský strojař, s. 4.

¹⁰² Blíže viz rozhovor s Václavem Palánem.

¹⁰³ *Finálové soutěže OOH*, In. Podřipský strojař, listopad 1978, s. 4.

¹⁰⁴ *Sportovci pozdravili 63. výročí VŘSR: Velmi dobrá úroveň všech turnajů*, In. Podřipský strojař, prosinec 1980, s. 4.

¹⁰⁵ *ČSSR – NDR*, In. Podřipský strojař, listopad 1978, s. 4.

Vzhledem ke sportovním možnostem, které nabízela přítomnost řeky Labe, byl součástí TJ *Spartak Roudnice nad Labem* také veslařský oddíl. Opět se i zde nacházeli špičkoví veslaři, o nichž s radostí narátoři hovořili. Například Václav Palán se zmínil o mistru Františku Vrbovi, který zde působil a trénoval později olympionika Václava Kozáka, vítězem *Letních olympijských her* v Římě z roku 1960, jenž v Roudnici nad Labem začínal jako mladý veslař. Jan Rubeš ve svém rozhovoru navíc vypověděl, že Václava Kozáka znal osobně, oba totiž navštěvovali střední odborné učiliště *Roudnických strojíren a sléváren*.¹⁰⁶ Dalším známým roudnickým veslařem byl Miloslav Švagrovský. Pro veslaře však byl od začátku sedmdesátých let budován v Račicích umělý kanál, na němž se podílel mimo jiné také Jan Rubeš a později ho i spravoval. Jedná se o unikátní počin svého druhu, a to v celosvětovém měřítku, nachází se mezi Roudnicí nad Labem a obcí Štětí. Sportovní vyžití veslařského oddílu však nebylo limitováno pouze vodním živlem, neboť veslaři byli dokonce součástí několika přátelských turnajů ve fotbale proti týmu z třetího provozu *Roudnických strojíren a sléváren*. Tyto soutěže se konaly v roce 1980 na hřišti *Sokola* Lounky, přičemž veslařskou jedenáctku trénoval právě Václav Kozák. V tomto utkání zvítězil tým provozu číslo tři a poté byla uspořádána beseda o veslařských úspěších v sále kulturního domu nedaleké obce Chodouny.¹⁰⁷

S řekou Labe byl ovšem spojen i oddíl kanoistů, kteří byli též úspěšní. Jmenujme například Martina Koloce, jenž se stal nejúspěšnější v kategorii starších žáků, zúčastnil se 28 závodů, z nichž vyhrál 19. Dále mu v tomto sportu patřil nejvyšší krajský titul pro rok 1980 a kraj reprezentoval také proti družstvu Karl-Marx-Stadtu, s nímž vyhrál. Pro svůj talent byl velmi ceněný. Ovšem také dospělí a podnikoví zaměstnanci navštěvovali tento oddíl a soutěžili za něj.¹⁰⁸ Martin Koloc též získal 3. místo v anketě o nejlepšího trenéra-cvičitele za rok 1980.¹⁰⁹ Již zmíněný račický kanál sloužil jak veslařům, tak kanoistům. Jan Rubeš, jenž je spojen s budováním tohoto areálu, a zároveň se sportovním děním na Roudnicku a v jeho okolí, nám v rozhovoru poskytl svědectví, jež vypovídá o jeho důležitosti: „[...] v roce 86 ten kanál, kterej sem já vlastně do třetiny bagroval, tak sme dávali v červnu 1986 sme dávali do provozu juniorským mistrovství světa v kanoistice. Pak se tam odehrávaly závody a vlastně sem tato sportoviště spravoval včetně...včetně už provozu celého sportareálu, kde mně k těm

¹⁰⁶ Blíže viz rozhovor s Janem Rubešem.

¹⁰⁷ *Zdařilá odvěta*, In. Podřipský strojař, prosinec 1980, s. 4.

¹⁰⁸ *Úspěšná sezóna kanoistů*, tamtéž.

¹⁰⁹ *Výsledky novoroční ankety o nejúspěšnější sportovce T. J. Spartak Roudnice nad Labem: Body pro ZRTV*, In. Podřipský strojař, leden 1981, s.4.

*sportovišťům přifařili stravování, ubytování a všechny tydlety provozy.*¹¹⁰ Především z poslední části je jasné patrné, jak komplexní byl tento projekt, neboť pro závodníky, ale i pro jejich doprovod byly zajištěny veškeré služby. Byla zde možnost ubytování, stravování ve vybudované restauraci, jež je v provozu do nynější doby. Dnes zde existuje i možnost zahrát si bowling, dráhy se nachází právě v zadní části této restaurace.

Překvapením by se v tak malém městě mohl jevit oddíl jachtařský, jenž zde měl též své historické kořeny. Tento finančně a časově náročný sport v Roudnici nad Labem reprezentoval Jiří Maier spolu se synem Michalem, jenž se zúčastnil například Letních olympijských her v roce 2008, které se konaly v Pekingu. O úspěších Michala Maiera je k nalezení též zpráva z roku 1981, neboť nám Podřipský strojař přináší článek o anketě, v níž byl vyhlášen nejlepší sportovec či sportovní kolektiv za předešlý rok. Právě Michal Maier zde obsadil v kategorii jednotlivců 3. místo, získal dva body. Oceněn byl také jeho otec Jiří, jenž obsadil první místo za schopnost připravit posádku v jachtařské kategorii *Cadet* na 4. místo v přeboru ČSSR, díle pak svého syna v kategorii *Finn* na juniorského krajského přeborníka ČSSR. V neposlední řadě je nutné poznamenat, že i sám Jiří Maier byl velmi zdatným sportovcem, úspěšně reprezentoval republiku, dokonce v neoficiálním mistrovství světa Veteran Gold Cup získal 3. místo.¹¹¹

Spolu s jachtingem se moderním druhem sportovního vyžití v Roudnici nad Labem staly republikové závody motorových člunů na Labi, které se zde konaly každoročně od roku 1962. Jaroslav Müller se svým bratrem bodovali v roce 1969 v mistrovství světa pořádaném v Roudnici nad Labem, v němž Jaroslav získal jako první Čechoslovák v tomto oboru čestný titul „mistr sportu“. Předchozí velké závody zde byly organizovány v roce 1967 jako mistrovství Evropy konajícím se poprvé na území ČSSR. Jeho syn Ota kráčel v otcových šlépějích a rovněž získal tento titul, navíc se v roce 1967 stal mistrem Evropy.¹¹² V zahraničí se ovšem též zajímali o tento sport, především o jeho působení v Roudnici nad Labem, což dokazuje důležitost a vysoké hodnocení místního jachtingového oddílu. K danému tématu v rozhovoru vypověděl Václav Palán: „[...] líbilo se tady Němcům, takový König, ktorej byl mistr světa, že jo, ten tady jezdil... No to vůbec... je to... kluci Müllerové, já nevím to Vám asi taky nic neříká, že jo? No to už je no když... řeknu padesát let no... tak je to jasný no, takže ty

¹¹⁰ Blíže viz rozhovor s Janem Rubešem.

¹¹¹ *Výsledky novoroční ankety o nejúspěšnější sportovce T. J. Spartak Roudnice nad Labem: Body pro ZRTV*, In. Podřipský strojař, leden 1981, s.4.

¹¹² ZRZAVÝ, Jiří, *Historie klubu: Několik slov k historii jachtingu v Roudnici nad Labem*, [online, cit. 19. 5. 2015]. URL:<http://www.ycrroudnicenl.cz/?page_id=232>.

*který začli, taky závodili a vod toho Königa pak dělali eh... Ota Müller udělal motor, vo kterym König úplně snil, že jo, kterej vo měl... No tak to jsou takový věci, který jsou... to jsou potom... říkám, to nás hrálo, že jo, protože když cizinec měl zájem vo práci Čecha nebo český no... český ručičky vopravdu se potvrzovaly na... nejenom na tom... sportovním poli, ale i na dalších, že jo.*¹¹³ Osobně mě jako Roudničanku velmi těší, že má mé město tak bohatou a úspěšnou sportovní historii, a to nejen na úrovni místní, ale též celosvětové. Zaměříme se dále na jinou sportovní oblast, jež se na Roudnicku těšila velké oblíbenosti.

Automotoklub, jenž rovněž podporovaly *Roudnické strojírny a slévárny* navštěvovali jak dospělí obyvatelé města, tak mládež, neboť i pro ně byl v rámci středního odborného učiliště vytvořen, ovšem měl pouze charakter kroužku a postaveny zde byly pouze dvě motokáry, přičemž se učňové zúčastňovali mnoha soutěží okresních i krajských.¹¹⁴ Každoročně byly pořádány při zahájení či ukončení sportovní sezóny soutěže, kombinující jak dovednosti motoristické, tak turistické. Nazývaly se *Hon na lišku*. Zájemci tedy předváděli své dovednosti motoristické, ve střelbě ze vzduchovky, v orientaci podle mapy, v různých testech, dokonce v házení granátu a součástí byla i malá vycházka. Čistě motoristické soutěže se však rovněž uskutečňovaly. Úspěchy slavily automobilové a autokrosové závody či terénní motokros, jini se účastnili tzv. *šlapaček*.¹¹⁵ Členem automotoklubu byl i narátor Václav Palán, který blíže popisuje podobu těchto soutěží a samotného oddílu: „... jako jo, tak to jsme měli trasu na Řípu jako, pak se jezdily šlapačky a ty už se jezdily i republikově jako celostátní tady jako na úrovni to bylo... tam byly ty... No takže i tady v těch věcech, že jo... podniky podporovaly podporovaly tady činnost eh... činnost tady těch mladejch a a členů těch jednotlivějch klubů, kerý vopravdu to. To že taky motoristickéj sport ten vobsoval nebo si dost vyžadoval finanční náklady, že jo...“¹¹⁶ Dále se v jeho výpodvědi dozvídáme o další známé osobnosti, jež je s tímto klubem spojena. Jedná se o otce vítěze v závodech tahačů za stáj Buggyra Davida Vršeckého, oba totiž pochází z Roudnice nad Labem. Vršecký starší zde jezdil za autoklub soutěže s terénními osobními auty či závody do kopce. Vzhledem k tomu, že provozování tohoto oddílu vyžadovalo mnoho finančních prostředků, peníze byly shromažďovány při plesech automotoklubu nebo dalším přísunem se staly srazy těžkých motocyklů.¹¹⁷ Tato událost měla jistě důležitý politický podtext, neboť se jednalo o

¹¹³ Blíže viz rozhovor s Václavem Palánem.

¹¹⁴ *Co s volným časem?*, In. Mladý strojař, červen 1978, nulté vydání, s. 11. Za zapůjčení tohoto časopisu děkuji Josefu Lansdorfovi, bývalému řediteli podnikového středního odborného učiliště.

¹¹⁵ *Předsjezdová pohlednice*, In. Podřípský strojař, listopad 1978, s. 4.

¹¹⁶ Blíže viz rozhovor s Václavem Palánem.

¹¹⁷ Tamtéž.

mezinárodní přehlídku, jíž se zúčastnily i státy, jako například Německá demokratická republika, Německá spolková republika či dokonce američtí vojáci, kteří byli přiděleni do jednotek v NSR. Vzhledem k politické atmosféře, jež panovala v ČSSR se přítomnost zástupců z NSR či Ameriky jevila jako nevhodná. Přesto si Václav Palán a mnozí další motorističtí nadšenci tuto událost pochvalovali, neboť se zde předvedlo na pět set motocyklů.¹¹⁸ Důležité je také zmínit, že narátor byl členem Komunistické strany Československa, proto mohlo i pro něj pořádání či účast na takovéto akci být riskantní. Spatřuji v ní dávku jakési mladistvé rebelie vůči režimu, a zároveň pouze snahu, shromáždit co nejvíce nadšenců do motocyklů se svými stroji na jenom místě a strávit tak pěkný den s lidmi, kteří sdílejí stejným zájem. Současně to opět byla pro místní možnost poznat osoby jiných zemí či kultur a jejich mentalitu, rovněž tak porovnat technické parametry tuzemských a zahraničních motocyklů, případně jejich odlišnosti a předat si tak vzájemně své zkušenosti a rady důležité pro tento sport.

Zajímavou záležitostí se stala celorepubliková soutěž *Odznak zdatnosti* uspořádaná místními Sokoly právě na již zmíněném Tyršově stadionu, na jejíž organizaci se podílely taktéž *Roudnické strojírny a slévárny*, a to přes *Spojený závodní klub*, jenž měl ve městě na starosti kulturu. Závodilo se v různých kategoriích, dokonce byl do Roudnice nad Labem pozván olympijský vítěz v hodu diskem Ludvík Daněk, jenž zde obyvatelům Podřipska předváděl své umění. Tato událost byla jedinečná i mnohostranností. Přestože se jednalo především o sportovní akci, pro diváky bylo připraveno i kulturní představení, což dle mého názoru dokazuje i podíl spolupráce kulturních složek města na této akci. „[...] *při této příležitosti hodu diskem jezdil sem Alfréd Strejček, známý... známý divadelník... přednášet, můžu... ukázat fotky, protože sem se kolem toho pohyboval, takže si myslím, že ta Roudnice žila i kulturním životem, a hlavně společensky-sportovním životem, protože... protože my sme měli, říkám, přes dva tisíce členů a ty děti eh... to, co dneska už není, co je poplatné době, tak tenkrát bylo. Já to já to tuto dobu vůbec nekritizuju, vaděj mi na tom některé věci, ale je fakt jeden, že ta doba, kdy my jsme třeba byli v Račicích sem byl 60...68 v těch Račicích, tak tam všichni sme chodili na fotbal, všichni sme dělali divadlo, všich... polovička nás byla u hasičů, polovička nás byla na tom, protože... nic jinýho nebylo! Byly... já pamatuju, když sem přišel do Račic, byly tři televize, z toho dvě byly v rádiu, takže ta činnost byla společenská. Ale ta doba je jinde [...]*“.¹¹⁹

¹¹⁸ Blíže viz rozhovor s Václavem Palánem.

¹¹⁹ Blíže viz rozhovor s Janem Rubešem.

Z rozhovoru s narátorem jasně plyne, jaká situace v těchto letech panovala, co se týče pohybových činností dospělých i dětí oproti současným trendům. Nedostatek televizních přijímačů či absence počítačů a dalších vymožeností dnešní doby zapříčinily, že se lidé více věnovali sportu, jak kolektivnímu, tak individuálnímu a trávili více času pospolu. Zároveň je nutné se pozastavit nad způsobem, jakým narátor o zkoumané době hovoří. Přestože deklaruje, že mu některé rysy bývalého socialistického režimu nejsou blízké, či že spousta tehdejších jevů, ať už ve sportu či jinde, byla konána v souladu s požadavky režimu, sám zdůrazňuje, že minulost kritizovat nechce. Naopak kladně hodnotí již zmíněnou pospolitost lidí, spolu s množstvím jejich sportovních aktivit a obecně nabízené možnosti, jak trávit aktivně volný čas.

Kromě *Odznaku zdatnosti* byla místním *Spartakem* organizována též olympiáda zaměřená na středoškolskou mládež Roudnice nad Labem. Tato soutěž se konala na městské úrovni, přičemž umožnila děvčatům a chlapcům z učilišť a dalších středních škol porovnat své sportovní výkony. Učňové podnikového středního odborného učiliště se v turnajích dívek i chlapců pohybovali na druhém a třetím místě. Do této olympiády byl rovněž zařazen stolní tenis.¹²⁰

Velkou událostí se každých pět let stala spartakiáda. Jednalo se o hromadná vystoupení cvičenců, kteří předváděli nacvičené skladby. Spartakiády navazovaly na tradici všesokolských sletů z doby První republiky a v pounorovém Československu se připravovaly od roku 1955 do roku 1985, avšak jejich účel byl svým způsobem prorežimní, byla to oslavná přehlídka. V tomto výzkumu se zaměříme na v pořadí již pátou československou spartakiádu konající se v roce 1980. Finanční zajištění této akce opět z velké části pokrýval již zmíněný podnikový *Fond kulturních a sociálních potřeb*. Václav Palán blíže popsal, jakým dalším způsobem se *Roudnické strojírny a slévárny* podílely na průběhu spartakiád: „[...] *Vemte si na tu Spartakiádu, dyť ta to se nacvičovalo, já nevím x eh... doby, že jo todle, pak to vystupovali ty krajs... místní, krajský nebo okresní, krajský, oblastní a pak teprve celostátní a to všechno stálo peníze a to všechno ty lidi byli uvolněný z práce, byli uvolněný a museli dostávat plat, protože to byli živitelé rodiny třeba, že jo no, takže to všechno se todleto takle dělalo.*“¹²¹ Další narátoři též potvrzují, že vedení závodu tedy chod spartakiád podporovalo i personálně a uzpůsobovalo tomu jejich pracovní povinnosti v továrně. K tomu ještě Josef Kapitán doplňuje výpověď dalšími informacemi: „[...] *Také učiliště vždycky se zúčastňovalo*

¹²⁰ *Z ochozů a hracích ploch*, In. Podřípský strojař, prosinec 1980, s. 4.

¹²¹ Blíže viz rozhovor s Václavem Palánem.

*Spartakiád a jeden eh... učitel, který tam měl na starost tělocvik, pan Baudis se jmenoval, ten se zúčastnil s našimi uční asi třech Spartakiád. Podnik vždy podporoval a uvolňoval podle možností, aby se té Spartakiádě mohli věnovat mohli nacvičit a bylo to opravdu k jejich spokojenosti a poz... pozvedlo to i takovou celkovou náladu v tom učilišti. To učiliště bylo svýho času pro nás jako dobr... dobrým znakem.*¹²² Jak je vidět, této sportovní události se účastnily všechny věkové kategorie. Organizace tak masového pořadu byla zahájena mnohdy s několikaletým předstihem, jak dokazuje článek *Podřipského strojaře* z roku 1978, jenž informuje občany, že byl již v rámci *Spartaku Roudnice nad Labem* utvořen tým lidí, kteří budou řídit a dohlížet na záležitosti týkající se počínajících příprav. O rok později pak mělo dojít k nácvičku sestav a skladeb, jež měly být v definitivní podobě předvedeny právě na spartakiádě.¹²³

Každým rokem docházelo k tradičnímu vyhodnocení nejlepších sportovců (již zmíněno výše). Ceny byly, dle zprávy v závodním časopisu, udělovány také nejlepším sportovním družstvům, cvičitelům a vedoucím osobám TJ *Spartaku Roudnice nad Labem*. V lednu 1981 se v kinosále uskutečnilo slavnostní ocenění sportovců a během večere své odměny získali i vítězové blížně neupřesněné ankety, kterou pořádal právě *Podřipský strojař*.¹²⁴

Domnívám se, že všechny podobné soutěže a úspěchy v nich dosažené všemi zpčatněnými, jejichž činnost *Roudnické strojírny a slévárny* podporovaly, či dokonce pokud jejich jménem reprezentanti přímo vystupovali, pomohly k tomu, aby bylo podniku umožněno lépe se dostat do povědomí široké veřejnosti, nejen té z jeho mateřského města. Tudiž z těchto úspěchů mohlo těžit i podnikové střední odborné učiliště, neboť o něj mohl být větší zájem mezi mládeží a jeho rodiči. Zároveň je nutné se zaměřit i na fakt, že všechny tyto sportovní aktivity byly přínosem rovněž pro celkovou atmosféru celého města, ať se jich lidé účastnili aktivně jako sportovci reprezentující závod či daný oddíl, nebo pasivně jako diváci fandící svým oblíbeným. Opět, jak již bylo napsáno výše, obyvatelé města tak získali možnost trávit volný čas venku s ostatními členy rodiny, známými či přáteli a podílet se na chodu společného zájmu.

¹²² Blíže viz rozhovor s Josefem Kapitánem.

¹²³ *Vyvrcholení pětiletky ČSTV*, In. Podřipský strojař, listopad 1978, s. 4.

¹²⁴ *Ceny nejlepším*, In. Podřipský strojař, prosinec 1980, s.4.

5. ROUDNICKÉ STROJÍRNY A SLÉVÁRNY JAKO KULTURNÍ POŘADATEL

Přestože se většina kulturních akcí konala v úzké spolupráci se *Spojeným závodním klubem* a místním ROH, existovaly určité programy, jež si závod, respektive jeho *Závodní výbor*, organizoval samostatně. K této příležitosti vlastnil dva až tři autobusy, jejich počet se měnil v průběhu let, jimiž dopravoval své zaměstnance na požadovaná místa přímo od tovární budovy, ať už se jednalo o rekreace, výstavy, sportovní utkání či divadelní představení. Výdaje na náklady spojené s koupí či provozem a opravami těchto vozů byly hrazeny z již několikrát zmiňovaného *Fondu kulturních a sociálních potřeb*. Kdo měl zájem například o dovolenou, musel si podat žádost, v jiných případech si mohly dílny samostatně organizovat výjezdy. Výjimkou nebyl ani postup, při němž se zaměstnanci přihlašovali na seznam a dle jejich pořadí se posuzovalo, kdo se akce zúčastní.

V první řadě se podívejme na kulturní programy, které závod poskytoval. Jak jsme již zmínili v příslušné kapitole, nositelem kultury ve městě byl především Spojený závodní klub, ovšem v úzké spolupráci s *Roudnickými strojírnami a slévárnami*. Těž podnik sám však nabízel mnohostranné kulturní, společenské či sportovní vyžití. Zaměstnanci měli možnost přihlásit se na představení do československých divadel, přičemž několikrát navštívili produkci Krušnohorského divadla v Teplicích, ústeckého či okresních a středočeských divadel. Výjimku netvořila ani ta pražská, několikrát byly zájezdy pořádány do divadel na Fidlovače, do Vinohradského nebo též Karlínského.¹²⁵ Je ovšem pochopitelné, že i přes velký zájem, trpěly tyto zájezdy velkým nedostatkem, a sice omezeným počtem účastníků, neboť kapacita autobusu činila dle výpovědí zhruba čtyřicet pět osob. Zájezdu se účastnily ty osoby, které byly vybrány vedoucími daného úseku podniku, kde pracovaly. Velké nadšení vzbuzovala vždy mezi pracovníky podniku nabídka, získat vstupenky na program tolik ceněného Národního divadla a jeho herců, jež se však vyskytovala jen zřídka. Tato národní kulturní instituce byla téměř vždy plně obsazená, kvůli čemuž se zřejmě především mimopražským zájemcům nedostávala místa na její hry. Všichni mnou oslovení narátoři se shodli na problému s nedostatkem jak kapacity autobusu, tak nedostatečným množstvím vstupenek ze strany Národního divadla. Mnohdy nebyl ani autobus plně obsazen z důvodu, že nebylo možné získat čtyřicet pět lístků, ale například jen čtyřicet. Václav Palán ovšem nahlíží

¹²⁵ Blíže viz rozhovor s Jirím Dvořákem.

na toto téma ještě dalším způsobem, když dodává, že: „*Takže jo tak takový prostě a... tenkrát říkali no jo, zájezd, že jo vesničanu do toho, ale ty lidi si toho vážili, protože já... [...]... třeba některý ty herci to hodnotili, že to byly zájezdy JZD, který jim to tam zaplnily a a eh... pak tam spali třeba nebo tak já nevím [...]*“.¹²⁶ Zaměstnancům závodu se však též mohlo stát, že po dlouhém čekání sice získali příležitost opět vyjet do Národního divadla, ovšem na jiné představení, než očekávali: „*Ale podařilo se, podařilo se, i když zájem třeba byl, já nevím, vo Prodanou nevěstu, že jo, tak se eh... se... sehnaly lístky potom nebo ty to vstupný se sehnalo třeba až na Jánošíka, že jo nebo takový...*“¹²⁷ Nicméně z množství zaměstnanců závodu, v jednu chvíli činilo až dva tisíce pět set, nebylo lehké vybrat jen jejich omezený počet, a proto téměř všichni pracovníci, kteří byli vybráni, si této šance následně velmi cenili. Většinou si v takovém případě jednotlivé úseky vybíraly samy, kdo bude moci jet za odměnu za své pracovní výkony. Zajímavou výpověď nám podal ještě Josef Kapitán, jenž s velkým nadšením vzpomínal na svého otce, též celoživotního zaměstnance tohoto podniku, jenž se právě díky *Roudnickým strojárnám a slévárnám* dostal poprvé do Národního divadla a velmi si této životní události vážil.¹²⁸

Dalšími formami kulturně-společenského vyžití, jež mohla továrna svým zaměstnancům poskytnout, byly tzv. poznávací zájezdy, konané převážně v rámci ČSSR. Navštívit tak mohli mnoho tuzemských zámků, hradů a dalších podobných památek. Nebyly opomenuty ani děti, kterým bylo tímto způsobem umožněno jezdit do několika zoologických zahrad. Někteří sportovní nadšenci jezdili na kánoích splavovat československé řeky. Další zájezdy se pořádaly, jak nás informuje jeden z narátorů, Václav Melichar, do krásné a bohaté přírody Adršpašských skal, navíc možnost byla i vyjet se svou rodinou a dětmi do okolí přehrady Orlík, kde se většinou věnovali vodním aktivitám, i když to již nebylo úplně organizováno *Roudnickými strojárnami a slévárnami*.¹²⁹ K této lokalitě se však vztahuje zajímavý narátorův příběh, jenž je důležitý proto, že poutavě zobrazuje tehdejší dobu a také potíže lidí, kteří zde trávili svůj volný čas. Václav Melichar si půjčil surf, bohužel ho příliš dobře neuměl ovládat: „*[...] A to jsme ještě jezdili na tom surfu právě eh... jako v učebnicích, a to mě zase, to mě zavál vítr, protože jsem to neuměl pořádně, Orlík byl rozdělenej na dvě pásma. Na jednom pásmu byli policajti, kerý měli lavičky tak deset... možná sto metrů vod sebe a hlídali a tam tam byli právě hlavní činitelé ubytovaný. No a my jsme byli ubytovaný na*

¹²⁶ Blíže viz rozhovor s Václavem Palánem.

¹²⁷ Tamtéž.

¹²⁸ Blíže viz rozhovor s Josefem Kapitánem.

¹²⁹ Blíže viz rozhovor s Václavem Melicharem, vedla Solange Petracchi, 11. května 2015.

*druhý straně Orlíku no a tam mě ten vítr zavál s tím surfem přes tu čáru, no tam von vstal a na mě mířil sam... na mě samopal, abych vodjel. No jak jsem moh' vodject, když jsem to neuměl, tak jsem akorát leh' na břicho a pádloval jsem, tak mě nechal bejt. Je to jenom taková zmínka, za jakejch časů to tam bylo, jinak ten ten Orlík, to bylo krásný místo [...].*¹³⁰ Z použité ukázky je vidět, jaké podmínky panovaly v socialistickém Československu, nicméně je důležité zmínit, že narátor nepatřil mezi členy Komunistické strany Československa, proto ho tato událost velmi zasáhla a zanechala v něm pocit ještě většího despektu vůči tehdejšímu režimu, což se dle mého názoru v tomto případě zdá pochopitelné.

Roudnické strojírný a slévárny však čas od času organizovaly ve spolupráci s *Cestovní informační službou*¹³¹ rovněž zájezdy za dovolenou do zahraničí. Přes tuto kancelář, jež sídlila v dnešní Jungmannově ulici, bylo možné získat rovněž vstupenky do divadel v jiných městech či pořádaných koncertů a akcí ve městě. Poskytovány byly všem občanům města Roudnice nad Labem ty lístky, o které nejevili zájem zaměstnanci roudnických továren, například MEVY a dalších.¹³² Prostřednictvím toho střediska se Roudničané mohli snadno zúčastnit mnoha kulturně-společenských akcí. Nyní se vraťme k zahraničním cestám, které byly samozřejmě podnikány autobusy, jejichž majitelem byl závod, a to vše za přispění financí jak zúčastněných, tak také z již představeného fondu. Vzhledem k požadavkům doby, cílem podobných cest se staly státy býv. Jugoslávie, kde byl též ustanoven socialismus. Další výhodou těchto států představovala přítomnost moře, neboť Českoslovenští občané nemající ve své zemi právě moře, záměrně vyhledávali především tyto destinace. Většinou se jednalo o čtrnáctidenní dovolenou, jejíž kritéria se velmi lišila od dnešních, kdy se jezdí do zahraničí do hotelů, zatímco dříve s sebou vozili stany a ty se staly jejich příbytkem. Souvisí s tím i nutnost přivést si s sebou takové potraviny, aby byli rekreanti na místě schopni vařit pro celou rodinu. Vybráni byli zaměstnanci buď určité dílny či celého závodu, přičemž v druhém případě se přihlašovali v určitém pořadí, podle něhož následně mohli vyjet.¹³³ Ovšem důležitým faktorem stále byla kapacita autobusu. Další lokalitou, kam se pořádaly tentokrát výměnné pobyty, bylo NDR a její továrny. Zde měli podnikoví zaměstnanci, především jejich děti, neboť se převážně jednalo o dětské zájezdy, možnost cestovat do Harzu, což je horské středisko nacházející se dnes ve středním Německu. Z této lokality jezdily rovněž děti k nám na dovolenou. Výměnných akcí bylo využito též jako jazykově vzdělávacích, neboť si při

¹³⁰ Tamtéž.

¹³¹ Dále jen CIS. Později včleněn do Čedoku.

¹³² Blíže viz rozhovor s Petrem Vanclem.

¹³³ Blíže viz rozhovor s Václavem Palánem.

nich československé děti, ale i dospělí, mohli zlepšit své znalosti německého jazyka, ale též německých reálií a usnadnili tak sobě i ostatním komunikaci s německými návštěvníky. Tyto výměnné pobyty byly podporovány oběma státy.¹³⁴ Čechoslováci tak měli možnost navštívit ještě Baltské moře, které však nepatřilo mezi vyloženě letní letovisko, neboť jeho voda byla velmi studená. Přesto se stalo oblíbeným. Dalé také Unterlosu poblíž našich hranic apod. Východní Němci ze slévárny Pennig, a opět jejich děti, k nám jezdili například lyžovat do rekreačního střediska ve Velké Úpě v Krkonoších.¹³⁵ Podobné zájezdy do družebních měst NDR se konaly též za sportovními účely a jejich průběh nám stručně popsal pán Jiří Dvořák: „[...] mezi zaměstnanci těchto dvou podniků byla diskuse, samozřejmě vo tom a taneček večer při hudbě, taková vzájemná... jako... kulturní akce to byla no.“¹³⁶ Zajímavostí byl fakt, že po změnách roku 1989, a především po nové možnosti navštívit západní státy, podnik zakoupil pomocí peněz z fondu další autobus, který však měl lůžkovou úpravu. S ním poté zaměstnanci navštěvovali krásy například Španělska či Itálie, tedy míst, kam dříve nemohli vycestovat.¹³⁷ Do Jugoslávie však mohli někteří zaměstnanci vycestovat rovněž v rámci účasti na 16. světovém mistrovství v orbě konaném právě v Jugoslávii od 24. září 1969 do 3. října 1969. Za roudnický podnik soutěžili dva reprezentanti, kteří se umístili na 17. a 26. místě. Také zde vystavavala své zemědělské stroje řada zahraničních firem.¹³⁸

Závod však podnikal exkurze též do ostatních československých podniků, převážně do těch, které měly podobné zaměření výroby, avšak nebylo to pravidlem. Návštěva těchto zařízení byla ovlivněna několika faktory, záleželo na kapacitě personálu a jejich pracovní vytíženosti. Například byly podnikány exkurze ředitelství *Roudnických strojírén a sléváren* do velkých brněnských továren a automobilek.¹³⁹ Jiný narátor, Václav Palán, k tématu ještě dodává, že jezdili na exkurzi do Chomutova do místní továrny na potrubí pro plynovody a též do nedaleké libochovické sklárny, tedy do závodu, jehož náplň práce představovala zcela jiný „obor“. Tato sklárna poskytla roudnickým zaměstnancům pracujícím s železem nevšední zážitky, na něž ještě narátor po tolika letech s nadšením vzpomíná.¹⁴⁰ Jiří Dvořák nebo další zaměstnanci závodu v rámci své profese navštívili také Zetor Brno, Liaz, či Tatru, též slévárnu v Hanychově a Českých Budějovicích. Na všech těchto místech se seznámili

¹³⁴ Blíže viz rozhovor s Josefem Kapitánem.

¹³⁵ Blíže viz rozhovor s Václavem Palánem.

¹³⁶ Rozhovor s Jiřím Dvořákem.

¹³⁷ Blíže viz rozhovor s Václavem Palánem.

¹³⁸ Státní okresní archiv Most, název fondu: *Agrozet, k.p. Roudnice nad Labem*, karton č. 43, *Cestovní zprávy z různých zemí zahraničí 1957–75*, I-172.01, s. 2.

¹³⁹ Blíže viz rozhovor s Josefem Kapitánem.

¹⁴⁰ Blíže viz rozhovor s Václavem Palánem.

s tamním způsobem výroby a chodu zařízení a měli tak možnost vyměnit si vzájemně své mnohaleté zkušenosti.¹⁴¹

Velmi zdařilé byly též zájezdy na strojírenské veletrhy do Brna, jak se shodli mnozí mnou oslovení narátoři, či nejrůznější výstavy. Jedna z takových velkých událostí se konala v Českých Budějovicích, kde se konala výstava s názvem *Země živitelka*. Zde byly zastoupeny jednotlivě oblasti jako jsou zemědělství a průmysl, návštěvníci měli možnost vidět jak zemědělské stroje a produkty, tak různé mlýny, ale i další záležitosti. Nechme nyní zavzpomínat Václava Palána, který blíže popisuje pestrý program *Země živitelky*: „[...] *ať to byly třeba rybářství, to nás taky zajímalo, že jo, protože tam byly obrovský sádky s... třeba pstruhů, jo a tam jste si vylovila pstruha a voni Vám ho upekli...*“¹⁴² Naskytovala se zde možnost rovněž opékání selátka či kuřete na grilu. Pozornost byla na výstavě věnována také vinařství a pivovarnictví, přičemž odborníci představili veřejnosti své výrobky. Podobnou a dnes již tradiční zemědělskou událostí se stala tzv. *Zahrada Čech*, pořádaná v nedalekých Litoměřicích, jež je zájemci hojně navštěvovaná i v současnosti.¹⁴³ Zaměstancům *Roudnických strojíren a sléváren* bylo umožněno též přihlásit se na poznávací exkurze, například do plzeňského pivovaru.¹⁴⁴ Stejně tak bylo možné vyjet i do pivovaru v Krušovicích, na obou místech probíhaly ochutnávky tamních druhů pív.¹⁴⁵

Nyní se více zaměříme na sportovní odvětví. Vzhledem k zájmu a hojným sportovním aktivitám, jež ve svém volném čase provozovali mnozí pracovníci roudnické továrny, mohli se podnikovými autobusy vypravit na zápasy pražských fotbalových klubů Sparta či Slávie.¹⁴⁶ Václav Palán ještě doplňuje, že bylo možné vidět utkání také Dukly.¹⁴⁷ Sportovní zájezdy se však pořádaly i do zahraničí, vznikala totiž přátelská utkání mezi vybranými zástupci z roudnického závodu a z družebního podniku Pennig v býv. Východním Německu.¹⁴⁸

Pohybu a různým kolektivním sportům se dařilo i v zázemí továrny mezi dělníky jednotlivých dílen, neboť byly podnikem podporovány kopaná, hokej či v pozdějších letech tenis. Jedotlivé provozy měly možnost v jarních měsících soutěžit ve volejbalu a v již

¹⁴¹ Blíže viz rozhovor s Jiřím Dvořákem.

¹⁴² Rozhovor s Václavem Palánem.

¹⁴³ Tamtéž.

¹⁴⁴ Blíže viz rozhovor s Václavem Melicharem.

¹⁴⁵ Blíže viz rozhovor s Václavem Palánem.

¹⁴⁶ Blíže viz rozhovor s Jiřím Dvořákem.

¹⁴⁷ Blíže viz rozhovor s Václavem Palánem.

¹⁴⁸ Blíže viz rozhovor s Jiřím Dvořákem.

zmíněném tenisu, v létě byl na programu především fotbal. Každý provoz si sestavil mužstvo dobrovolníků o jedenácti členech, které následně reprezentovalo danou dílnu. Tyto zápasy se uskutečňovaly buď v tělocvičnách nebo především na fotbalovém hřišti Pod Lipou, jež vlastnil *Spartak Roudnice nad Labem*. Veškeré trénování či samotné soutěžení probíhalo samozřejmě po pracovní směně, provoz na tyto aktivity zaměstnanci neuvolňovali. Kolegové vybraných hráčů se mohli též zúčastnit jako fanouškové.¹⁴⁹ Václav Melichar navíc ještě dodává, že přebory mezi dílnami se uskutečňovaly i v atletice, dokonce se pořádaly kuželkářské turnaje. Pro zajímavost dodejme, že se soutěžilo například o pohár předsedy ROH či celozávodního výboru KSČ.¹⁵⁰ V zimních měsících zase mohli pracovníci závodu změřit své síly v ledním hokeji, jež patřil mezi velmi oblíbené sporty. Vzhledem k tomu, že tato aktivita vyžaduje poměrně náročné podmínky, neboť je potřeba zařídit vhodnou ledovou platformu pro její provoz. Podnik a jeho kulturní fond proto umožňoval těmto hráčům finanční pomoc při proplacení výloh na pronájem zimního stadionu, existovaly však i jiné sporty, které též potřebovaly určitou podporu: „... částka nějaká se platila, tak to mohli to mohli eh... dostat zaplácáno vod ROH z toho fondu, že jo, vod ROH z toho fondu, jo tak určitý... a zrovna tak jako některý ty potřeby jako ping-pong hráli, že jo, tak nějaký ty pálky, stoly, sítě a tak...“.¹⁵¹

Závěrem tedy dodejme, že *Roudnické strojírny a slévárny* podporovaly rozvoj kulturně-společenských akcí či sportu i samostatně v rámci vlastních dílen a provozů. Částečně přispívaly na uskutečnění těchto aktivit, spolu s financemi z fondu ROH a mnohdy také od samotných zaměstnanců, jednalo-li se například o dovolenou. Ze stejných zdrojů byla zajištěna rovněž materiální pomoc sportovcům či zapůjčení autobusů pro cestování zaměstnanců za rekreací, kulturou a sportem ať již po celé ČSSR, či do zahraničí.

¹⁴⁹ Blíže viz rozhovor s Jiřím Dvořákem.

¹⁵⁰ Blíže viz rozhovor s Václavem Melicharem.

¹⁵¹ Rozhovor s Václavem Palánem.

6. PODNIKOVÁ REKREAČNÍ STŘEDISKA

Vzhledem k své sociální politice, se *Roudnické strojírny a slévárny* podílely, kromě zajištění zdravotnické péče závodními lékaři (včetně specialistů), jeslí, školky a dalších služeb zaměstnancům podniku, také na výstavbě rekreačních středisek po celé zemi.¹⁵² Zde si mohli dělníci a úředníci odpočinout od svých každodenních pracovních povinností, trávit volný čas dle svého uvážení, například sportem nebo procházkami v přírodě. V zimních měsících měli například ve Velké Úpě možnost využít horských podmínek k lyžování, navštěvována však byla celoročně. Volný čas zde trávil i děti při tzv. *sportovně-pionýrských* táborech.

Mezi první dvě rekreační střediska, můžeme zařadit Heřmanice, které se nacházely poblíže Jablonného v Podještědí, kde bylo rekreantům k dispozici 48 lůžek. Jednalo se o středisko s chatami a možností koupání, kde se v rámci jednoho léta vystřídal až 390 zaměstnanců podniku spolu se svými rodinami.¹⁵³ Ovšem úplně prvním letním rekreačním zařízením se stal areál v Lindavě, jenž byl postaven primárně pro dětské pionýrské tábory. Ubytování bylo zajištěno jak v hlavní budově, kde pobývaly mladší děti, tak ve stanovém táboru s chatičkami, kde bydlely starší děti. Jako jediný Jiří Dvořák uvádí, že sem jezdili na rekreaci i dospělí zaměstnanci podniku, avšak v době, kdy se zde nekonaly dětské tábory, tedy mimo letní sezónu.¹⁵⁴ Václav Melichar sem jezdil jako vedoucí dětí a uvedl, že tábor vždy trval po dobu tří týdnů. Samozřejmě pro děti připravovali mnoho aktivit: „[...] s *tema vedoucíma jednotlivých chatiček, to jste museli dirigovat, naplnit program atd. no a já mám ještě takovej dojem, řeknu, že jsme se chodili z tý Lindavy, jsme se chodili koupat do Sloupu. Chodili jsme pěšky řádkou cestou, to taky nemůžu dneska už říct taky, trvalo to chvilinku jako, ale chodili jsme se koupat a pak jsme se chodili koupat... v Lindavě byl takovej jako kačák, rybník bych řek', dneska někde na konci Lindavy, tak tam se taky chodily děti koupat, ale málo. Tam tam to nebylo zdravý jako.*“¹⁵⁵ Dále se pro děti pořádaly mnohé turnaje v kopané, ve volejbalu a dalších sportech, nechyběly ani vycházky či noční soutěže.¹⁵⁶ Josef Kapitán k tématu ještě zdůraznil, že k zajištění bezproblémového chodu dětských táborů nebyl vedoucí personál vybírán náhodně, avšak jednalo se vždy o vyškolené osoby.¹⁵⁷ Budova a

¹⁵² Blíže viz rozhovor s Václavem Palánem.

¹⁵³ Brožura *Roudnické strojírny a slévárny, n. p., Roudnice nad Labem* z roku 1980, jubilejní vydání k stému výročí založení podniku. Autor ani stránkování zde není uvedeno.

¹⁵⁴ Blíže viz rozhovor s Jiřím Dvořákem.

¹⁵⁵ Blíže viz rozhovor s Václavem Melicharem.

¹⁵⁶ Tamtéž.

¹⁵⁷ Blíže viz rozhovor s Josefem Kapitánem.

areál v Lindavě však byly *Roudnickými strojírnami a slévárnami* pouze pronajímány, neboť majitel se tímto způsobem snažil udržet svůj majetek v nezchátralém stavu. Bohužel po nějakém čase byl roudnický podnik donucen majitelem vzdát se této lokality, neboť zde měl v úmyslu zařídit dílny pro polské švadleny. Závod tak musel najít jiné místo, kde by mohl vytvořit zázemí pro rekreaci dětí i dospělých zaměstnanců. Naskytla se možnost, pronajmout si pozemek v Hrádku za Českou Lípou, avšak zde byly velmi nevyhovující podmínky pro rekreaci především dětí. Navíc se vedení podniku obávalo, že by i toto místo mohlo být v budoucnu opět ohroženo.¹⁵⁸

Neustálé problémy spojené s pronajatými budovami vedly k rozhodnutí tehdejšího vedení, že je nutné podat žádost o možnost koupě nového pozemku, aby se předešlo dalším potížím, neboť z tehdejšího nařízení státu vyplývalo, že je povinností československých podniků zajistit rekreaci dětí zaměstnanců. Proto byla v sedmdesátých letech vybrána krajina v okolí Tříman, nacházejících se nedaleko Kladrub, kde též byly lepší přírodní a životní podmínky pro pobyt. Zde měly být organizovány především pionýrské tábory pro děti, avšak jezdili se sem rekreovat také dospělí zaměstnanci s rodinami. Zprvu místo rádi navštěvovali i pracovníci družebních východoněmeckých podniků se svými dětmi, než následně začali jezdit do Velké Úpy, jež jim vyhovovala více. Středisko vzniklo samozřejmě za přispění stranických orgánů, finance poskytl již zmíněný podnikový fond ROH, samotný podnik a manuální práce zajistili též sami zaměstnanci, neboť byly dřevěné chaty a hlavní budova stavěny svépomocí.¹⁵⁹ Nicméně jiný narátor doplnil tvrzení ještě další informací, a sice že v tomto případě byly nápomocny též příbuzenské svazky, díky nimž se podařilo zajistit pozemky pro vznik takového zařízení. Jak podokl v rozhovoru se mnou Jan Rubeš, jenž jezdil do Tříman jako jeden z vedoucích v rámci dětských táborů a této činnosti se věnoval od založení střediska: „*Tenkrát člen Ústředního výboru strany pan Kapek¹⁶⁰ měl tady sestru v Roudnici v učilišti, paní Razákovou [nesrozumitelné], a ten nám ten pozemek tam zabezpečil.*“¹⁶¹. Na získaném pozemku bylo nutné vybudovat ubytovací zařízení, proto byla zvolena varianta dřevěných chatek. Dle Jana Rubeše bylo postaveno osmnáct chatek o velikosti tři krát šest metrů, dále pak velká centrální budova.¹⁶² Z vlastní zkušenosti z pozdějších let mohu říci, že se v ní mimo jiné nacházela jídelna a společné prostory pro všechny návštěvníky, kde mohla

¹⁵⁸ Blíže viz rozhovor s Václavem Palánem.

¹⁵⁹ Blíže viz rozhovor s Václavem Palánem.

¹⁶⁰ Antonín Kapek byl, spolu se svou sestrou, roudnickým rodákem. Viz např. *Antonín Kapek* [online, cit. 18. 10. 2014]. URL: <http://www.totalita.cz/vysvetlivky/o_kapeka.php>.

¹⁶¹ Blíže viz rozhovor s Janem Rubešem.

¹⁶² Tamtéž.

probíhat jak zábavní činnost jako například hry pro děti či společenské aktivity pro dospělé, tak také různá školení či prezentace organizačních záležitostí týkajících se táborů, škoních akcí apod.

Rozhovor s Janem Rubešem dále odhalil, jakým způsobem byla činnosti zaměstnanců podniku klasifikována, pokud pomáhali budovat v Třímancech rekreační středisko či se starali o průběh dětských táborů: „[...] *A měl sem to, to je to zajímavý, v tom životopise taky, že sem to měl jako veřejně prospěšnou činnost, čili když... když byl někdo ve straně, tak měl čárku a my sme dělali tadyheto.*“¹⁶³ Další zajímavostí se jeví fakt, že tato činnost nebyla brána pouze jako čistě dobrovolná a vykonávaná ve volném čase, tedy mimo pracovní dobu. Roudnické strojírný a slévárny byly v tomto ohledu ke svým pracovníkům shovívavé. Narátor k tomu dodává: „*Dokonce mě provoz uvolňoval jako mistra, měl jsem to zaplacený, měl jsem mzdu, no ale vono to tam taky s sebou neslo starost vo děti a tak dále...*“¹⁶⁴

V rámci *Roudnických strojíren a sléváren* se samozřejmě, jak bylo pro tuto dobu typické, nacházela podniková odborová organizace. Zde si mohli zaměstnanci podávat žádosti o přihlášení na rekreaci, která z pravidla trvala týden, jezdilo se od soboty do soboty, a žadateli poté byla zamluvena celá chatka: „[...] *jinak to spadalo pod... pod... pod odborovou organizaci Agrostroje a tam se dávaly přihlášky. Tam v tom čase ostatním si moh' kterejkoliv ze zaměstnanců zažádat o týdenní pobyt, bral celou chatku, moh' tam vzít i jiný. V tý chatce byl... byly eh...byly tři šest postelí, takže tam byla tam byla rekreace.*“¹⁶⁵ Dále narátor uvádí, že vzhledem k tomu, že odbory měly v tuto dobu poměrně velký finanční rozpočet, dotovaly z velké části rekreační pobyty, a tudíž zaměstnanci podniku nebyli nuceni investovat do vlastní dovolené příliš finančních prostředků. U dětí byl dokonce příspěvek odborů ještě větší, jejich týdenní pionýrské tábory byly tedy pokryty z podnikového fondu odboru téměř kompletně.¹⁶⁶

Činnost střediska v Třímancech se však zaměřovala, jak již bylo naznačeno, především na dětské tábory. Pravidelné každoroční pořádání táborů umožňovalo dětem strávit týden v přírodě a ve společnosti ostatní mládeže, je nutné však dodat, že veškeré dění a pořádané soutěže musely být v souladu s idejemi socialistického státu. Nicméně velká pozornost byla věnována pohybovým aktivitám. Děti jezdily na tábory na tzv. „tři běhy“, což tedy znamená,

¹⁶³ Blíže viz rozhovor s Janem Rubešem.

¹⁶⁴ Tamtéž.

¹⁶⁵ Tamtéž.

¹⁶⁶ Tamtéž.

že se mládež vždy po týdnu střídala. Během svého pobytu se věnovaly sportu a hrám, každý „běh“ měl program, k němuž více dodal narátor Jan Rubeš: „*Samozřejmě, tam byla olympiáda a táborový soutěže, bodování, každodenní nějaký výkony nebo něco to... ty děti jsou hravý...*“. Dále pokračuje: „*Ale všechno říze... soutěže každopádně. Končilo to velkou olympiádou, končilo to karnevalem, že jo... v masky... to už se předepsalo: „Vemte si s sebou masky.“ a tak dále a tak dále. Bylo tam sporotovní vybavení, to všecko ta fabrika prostě zařizovala todleto.*“¹⁶⁷ Velmi zajímavou se jeví skutečnost, že Roudnické strojírný a slévárny poskytl pro organizační záležitosti týkajících se zábavy dětí na táboře dokonce i vlastní oddíl milicí, jehož členové připravili spolu s táborovými vedoucími noční bojové cvičení. K tomuto tématu se vyjádřil tak, že ne všechny výdobytky doby kritizuje.¹⁶⁸ U tohoto přístupu bych se pozastavila. Domnívám, že by se vzhledem k vlastním negativním zkušenostem se socialistickým režimem mohl nechat ovlivnit a takto upravené názory poté aplikovat na téměř vše, co je s touto dobou spojeno. Soudím tak dle faktu, že kvůli přesvědčení svého otce, zakládajícího člena Komunistické strany Československa, musel po vpádu vojsk Varšavské smlouvy do Československa 21. srpna 1968 opustit své dosavadní pracovní místo ve slévárnách, neboť jeho otec s touto okupací nesouhlasil, a vrátil proto hned straně svou členskou legitimaci. Vzhledem k dobové interpretaci takového činu, opustil pan Rubeš starší stranu v těžkých chvílích, což pro něj a pro jeho rodinu předznamenávalo řadu postihů v běžném životě. Narátor však i nadále v průběhu celého rozhovoru nijak negativně nehovořil o režimu, v němž žil, spíše neutrálně. Veškeré události této doby, jež postihly jeho život přijímá tak, že se prostě staly a rozhodně v dnešní době necítí žádný pocit studu za to, že se jeho otec kdysi podílel na založení komunistické strany. Naopak v jiných případech mnoho potenciálních narátorů rozhovor odmítlo, ať to již vyjádřili přímo či ne, kvůli bývalému členství v KSČ, za něž se dnes stydí, přestože jsem se jim snažila několikrát vysvětlit, že mé poslání není nikoho odsuzovat za současné či dřívější smýšlení, případně členství v té které straně. Samozřejmě jsem také tyto narátory obeznámila se skutečností, že téma diplomové práce, jenž jsem si vybrala se více dotýká běžného života než politických událostí a názorů na ně. Bohužel však u některých z nich stále převládl pocit studu či strachu o možném budoucím odsouzení vlastní osoby. Navíc se domnívám, že dalším zdrojem znepokojení pro tyto narátory mohl být fakt, že jsem výzkum vedla v městě, v němž žijí i já sama a dotazované osoby znám, ať již osobně či jen tzv. „podle vidění“ nebo se znám se stejnými lidmi jako oni, což by za normálních okolností měla být naopak výhodou, neboť by se narátoři měli cítit jistěji

¹⁶⁷ Viz rozhovor s Janem Rubešem.

¹⁶⁸ Tamtéž.

a mělo by se jim lépe hovořit. Ovšem v tomto případě by se mohli obávat, že bych jako občan stejného města měla možnost nějakým způsobem rozšiřovat jejich spojitost s bývalým členstvím v KSČ, informace o jejich dřívějších nařízeních, jež vydali či činech apod., což by však z mé strany vedlo k velmi neprofesionálnímu a neetickému chování, od něhož se distancuji. Na tomto místě se jeví vhodné podrobněji popsat ještě další fenomén, jež jsem během svého výzkumu spatřila. V jedné z předchozích kapitol o kultuře byl popsán manželský pár, který též rozhovor odmítl. Kromě již výše uvedeného důvodu, jsem se setkala i s pro mě celkem šokujícím politickým zdůvodněním, přičemž mi bylo oznámeno, že oba manželé si jako nestraníci nepřejí, aby se veřejně vědělo, že za socialistického režimu byly pořádány kulturní akce jako divadla apod., ba dokonce, že se jich mohli zúčastnit nejen členové Komunistické strany Československa, ba dokonce i lidé mimo tuto stranu. Samozřejmě jsem je dál nijak nepřesvědčovala, neboť bylo vidět, že o poskytnutí rozhovoru nejeví vůbec žádný zájem. Znovu zdůrazňuji, že mi bylo umožněno hovořit pouze s jedním z manželů, tudíž neznám soukromý názor druhého.

Vraťme se nyní k dětským táborům. Jan Rubeš dále v rozhovoru uvádí, že rekreace se zúčastňovalo po 120 dětech a podobrobně popisuje krajinu i aktivity, například cestu na hrad Krašov, v rámci níž museli všichni přebrodit řeku Berounku. Co je však důležité pro téma této práce, narátor hovoří i o tom, jak *Roudnické strojírny a slévárny* pomáhaly provozovat toto, nepochybně však i další podobná zařízení. Pověření zaměstnanci podniku byli kromě svých povinností v továrně pověřeni i provozováním rekreačního střediska, celý areál připravovali na letní provoz, a zároveň po sezóně prostory tzv. *zazimovali*. Více k jejich činnostem viz narátorova výpověď: „[...] *To bylo ta výhoda té fabriky v té době. Když bylo potřeba, tak tam na jaře naklusali údržbáři, lakýrníci...*“¹⁶⁹ V tomto konceptu vidím velkou výhodu, protože zaměstnanci tak též byli velmi dobře motivováni k výkonu pomocných prací, neboť středisko bylo budováno pro jejich vlastní rekreační možnosti a stejně tak pro působení dětských táborů.

Zaměstnanci *Roudnických strojíren a sléváren*, narozdíl od dětí na táborech, neměli v Třímancech řízený volný čas. Malebný kraj kolem řeky Berounky byl známý jako houbařská oblast, proto většinou všichni v rámci rekreace chodili do místních lesů hledat houby, či rovněž borůvky. Volný čas bylo možné trávit dlouhými procházkami přírodou, jíž se obyvatelům měst v blízkosti svých domovů nedostávalo.¹⁷⁰ Mezi další oblíbenou

¹⁶⁹ Viz rozhovor s Janem Rubešem.

¹⁷⁰ Blíže viz rozhovor s Václavem Melicharem

dobrodružnou aktivitu patřil, dle Jana Rubeše, sjezd řeky Berounky, jež poskytovala též výborné vyžití v horkých letních dnech, kterého byl nedostatek právě v předchozích rekreačních střediscích. Pro začátek byly rekreantům vedoucími střediska odvezeny tzv. *kávody* (jedná se o druh loděk) deset kilometrů proti proudu řeky a následně tedy museli lidé dojít s batohy pěšky na místo určení, kde přespali. Druhý den mohli využít loděk a sjet řeku. Pokud však jde o zbylý čas na rekreaci, mohli si ho zaměstnanci továrny trávit tak, jak sami uznali za vhodné.¹⁷¹ Podobnou zkušenost má i Václav Melichar, který splavoval Berounku spolu s kamarády: „... *parta chlapů, tak tak jsme jeli jako nahóru, to byly takovýdle krpály, to bylo takle, já mám dojem dos... do sto metrů třeba, ale jak říkám, taky přesně... no tak to jsme... jezdili jsme na závodních kánoích taky tam byly v tech Třímánech byly byly tzv. vertexky lodě, kerý neměly kýl, ale byly byly čistě kulatý no [...]*“¹⁷² Pro návštěvníky byla zajištěna hlavní denní jídla jako snídaně, obědy a večeře. Ve večerních hodinách se většinou pro všechny pořádal táborák, při němž se společně zpívalo, opékaly se například vuřty. Tento čas byl tráven společně s ostatními.¹⁷³ K dispozici měli i již zmíněnou společenskou místnost, kde se nacházel mimo jiné i stůl na stolní tenis.¹⁷⁴

Především pro rekreaci v zimních měsících *Roudnické strojírny a slévárny* zakoupily ve Velké Úpě v Krkonoších chatu Říp, kde se pořádaly pobyty jak pro zaměstnance podniku, tak tábory pro jejich děti. Lyžařské výcviky byly přenechány do kompetence podnikovým instruktorům, kteří tak měli děti na starost během dne.¹⁷⁵ Děti se učily lyžovat na Portáškách, kde byl klid a žádný dospělý lyžař je neohrožoval.¹⁷⁶ Pro ně byly též v rámci každé nové rekreace připravovány zvláštní večery, při nichž se objevil dospělý ztvárnující Krakonoše, jenž naděloval dárky. Mladí návštěvníci chaty Říp museli na oplátku povědět nějakou básničku či zazpívat. Takovéto večery se pořádaly ve spolupráci se *Socialistickým svazem mládeže*¹⁷⁷, jak vzpomíná jeden z jejích členů, Jiří Dvořák.¹⁷⁸ Dospělí si mohli volný čas zařídit podle vlastního uvážení. Toto středisko však nebylo poskytováno výhradně jen zaměstnancům podniku a jejich rodinným příslušníkům, v případě nenaplnění kapacity, byla rekreace nabízena též ostatním občanům Roudnice nad Labem, zároveň v době prázdnin sem mohly jezdit děti z roudnických základních škol, což prospívalo celému městu, a nebyli tudíž

¹⁷¹ Blíže viz rozhovor s Janem Rubešem.

¹⁷² Blíže viz rozhovor s Václavem Melicharem.

¹⁷³ Tamtéž.

¹⁷⁴ Blíže viz rozhovor s Janem Rubešem.

¹⁷⁵ Blíže viz rozhovor s Jiřím Dvořákem.

¹⁷⁶ Blíže viz rozhovor s Václavem Melicharem.

¹⁷⁷ Jednalo se o mládežnickou organizaci řízenou KSČ.

¹⁷⁸ Blíže viz rozhovor s Jiřím Dvořákem.

zvýhodňování pouze pracovníci závodu. Velkou Úpu však zájemci mohli navštěvovat celoročně. Přestože zde v létě nebyla možnost koupání, nabízelo horské prostředí nesčetné vycházky do přírody, kterých bylo hojně využíváno. Pec pod Sněžkou, nacházející se v blízkosti Velké Úpy, představovala pro rekreanty skvělou příležitost, jak se podívat na naši nejvyšší horu Sněžku.¹⁷⁹ Celoroční provoz zajistil poměrně velké vytížení tohoto střediska, celoročně se zde vystříдалo více než 900 osob.¹⁸⁰ Jak již bylo uvedeno výše, Velká Úpa byla velmi oblíbená mezi východoněmeckými návštěvníky a jejich rodinami, kteří pracovali v podnicích spolupracujících s *Roudnickými strojírnami a slévárnami*.¹⁸¹ Skvělé podmínky zde panovaly i pro běžkaře, kteří měli možnost vyjet na Mísečky, na Liščí horu a zajímavým se stal průjezd kolem hranic s Polskem, neboť tehdy byly ještě polskými vojáky střeženy, jak si vzpomíná Václav Melichar.¹⁸² Rekreace byla opět umožněna na základě podání žádosti zaměstnancem a dopravu zajistil závod pomocí svých autobusů. Jelikož se jednalo o chatu hotelového typu, podávány byly snídaně, obědy i večere.¹⁸³

Stejně jako u ostatních středisek, rovněž ve Velké Úpě se náklady spojené s nejrůznějšími opravami hradily z podnikového fondu ROH. Avšak komplikace v tomto případě nastaly, chtělo-li vedení závodu chatu přestavět, neboť mimo jiné tato krajina byla součástí chráněného území. Celý záměr i s již vypracovaným projektem musel být proto odložen na neurčito. Po změnách, jež s sebou Sametová revoluce přinesla, však došlo k ukončení správy této chaty závodem, neboť ji byl nucen prodat do soukromých rukou, nový majitel chatu přebudoval. Jako ilustraci o tehdejší době nechme promluvit narátora Václava Palána: „... *tak jak jsme... podle našich plánů, podle našich povolení, všechno... to měl všechno zadarmo, takže gratis, koupil to za 5 milionů, byl tam nevím kolik roků a prodal to... se ziskem takovým, kterej... vo kterým se nám ani nezdá, ale to je... zase jiná kapitola, to bysme se dostali někam jinam. [...]*“.¹⁸⁴ Je tedy vidět, že nový majitel měl nejen usnadněnou práci po technické stránce věci, vždyť projekt již měl zařízený, ale též mu byla umožněna přestavba, přestože se jednalo o chráněné území.

Roudnické strojírny a slévárny, ve spolupráci s ROH, zajišťovaly pro své zaměstnance a rodinné příslušníky širokou škálu možností jak trávit dovolenou. V případě dětí byly

¹⁷⁹ Blíže viz rozhovor s Josefem Kapitánem.

¹⁸⁰ Brožura *Roudnické strojírny a slévárny, n. p., Roudnice nad Labem* z roku 1980, jubilejní vydání k stému výročí založení podniku. Autor ani stránkování zde není uvedeno.

¹⁸¹ Blíže viz rozhovor s Václavem Palánem.

¹⁸² Blíže viz rozhovor s Václavem Melicharem.

¹⁸³ Tamtéž.

¹⁸⁴ Blíže viz rozhovor s Václavem Palánem.

pořádány letní pionýrské tábory. Zaměstnanci závodu, kteří měli zájem o rekreaci museli podat žádost a následně byli podnikovými autobusy dovezeni do dané lokality, ať se již jednalo o horské či letní středisko. Je ovšem nutné dodat, že v případě, že nebyla naplněna kapacita rekreačního areálu, většinou se jednalo o období mimo turistickou sezónu, poskytoval závod tato zařízení rovněž místním základním školám či roudnickým občanům, kteří však v podniku nepracovali. Návštěva těchto středisek tak nebyla vyhrazena výhradně jen zaměstnancům ROSS. Navíc zde měli rekreanti možnost seznámit se rodinami svých kolegů či děti mohly navázat nová přátelství. To vše bylo během rekreace podporováno společenským programem, kterého se účastnil celý kolektiv.

ZÁVĚR

Období tzv. *normalizace*, resp. *konsolidace*, jak bylo toto údobí nazýváno ze sovětské strany, vneslo do životů československých občanů mnoho změn, neboť se toto období též vyvíjelo a jednotlivé dekády se od sebe poměrně lišily.

Roudnické strojírny a slévárny tradičně vytvářely snahu zajišťovat především pro své zaměstnance, ale rovněž pro ostatní obyvatele Roudnice nad Labem nejrůznější kulturní a sportovní činnosti, díky nimž mohli aktivně trávit svůj volný čas a předvést své fyzické schopnosti i v mnoha soutěžích. Výlety do divadel, hlavně do Národního divadla, pak představovaly lidmi vítanou formu jak získat kulturně-společenský zážitek, a zároveň jak na vlastní oči spatřit národní umělce.

Sociální politika roudnického podniku však zahrnovala rovněž rekreaci, již se mohli zúčastnit jak zaměstnanci, tak také jejich děti, včetně dětí z roudnických základních škol. Mnoho rekreačních zařízení poskytovalo své služby mimo sezónu i ostatním zájemcům. Jedním z nejnavštěvovanějších středisek se stala chata Říp ve Velké Úpě, jež byla hojně navštěvovaná například německými zájemci v rámci výměnných exkurzí roudnického podniku s například východoněmeckým Pennigem. Dalším bodem této sociální politiky byla možnost dovolené v zemích bývalé Jugoslávie či mnohostranné exkurze po Československu. Do této práce byly zařazeny oba tyto body, neboť i v průběhu dovolených byly zajištěny, kromě volného času, který mohli rekreatanti trávit tak, jak uznali za vhodné, také společné aktivity, jež měly stmelit všechny zúčastněné, ať se již jednalo o pořádané taneční a společenské večery, táboráky, či akce určené pro děti.

Pro účely takových akcí Roudnické strojírny a slévárny zřídily ve spolupráci s místní organizací ROH tzv. *Fond kulturních a sociálních potřeb*, v němž se soustředily veškeré finance, jež zahrnovaly zčásti zisky z výroby podniku, velký podíl měly příspěvky samotných zaměstnanců, kteří byli členy ROH. Takto nashromážděné finance sloužily k zaplacení oprav budovy Spojeného závodního klubu a rekreačních zařízení, dále k nákupu a opravám podnikových autobusů, s nimiž měli lidé možnost jezdit do divadel, na exkurze, a dokonce i na dovolené do Jugoslávie. Částí z těchto peněz se též přispívalo na vstupenky na různé kulturně-společenské akce.

Během svého výzkumu jsem se setkala s mnoha osobami, jež měly obavy hovořit na nahrávací zařízení. Jedním z důvodem byl obecný strach a stud oficiálněji hovořit, neboť se bály, že by nějakou skutečnost uvedly špatně a ta by již v tomto stavu zůstala natrvalo zveřejněná. S tímto jevem ještě souvisí všeobecný strach hovořit na nahrávací zařízení, mnohdy narátory uvádělo do rozpaků a hůře se jim hovořilo, někteří se na něj dívali prakticky po celou dobu rozhovoru a byli velmi nervózní. Závažnější důvody, proč lidé odmítali rozhovory, jsem však spatřovala v odpovědích, jež obsahovaly jasný politický podtext. Setkala jsem se s některými, kteří v minulosti byli členy KSČ a nechtěli mi z tohoto důvodu poskytnout tozhovor, neboť cítili stud a strach z toho, že by je za to mohl někdo ještě dnes odsoudit, především vzhledem k tomu, že pocházím ze stejného města jako oni a znám mnoho místních lidí. Na tomto místě se můžeme jen domnívat, zda za všemi odmítnutími tohoto typu stál pouze stud za politickou příslušnost, či strach, že by mohly eventuálně v rozhovoru vyplynout na povrch okolnosti nepříznivé pro danou osobu. Strach některých z odsouzení za bývalou politickou příslušnost po šestadvaceti letech od Sametové revoluce je stále ještě často patrný, ovšem nabízí se zde otázka, zda by v tomto neměla společnost udělat pomyslný krok kupředu a odprostit se od podobného odsuzování, když se jednalo o celkem běžného člověka, který byl „jen“ členem strany jako mnoho dalších, lidé z mého výzkumu rozhodně nepatřili mezi strůjce útlaku. Jiným případem se stal již obsáhle popsáný případ manželů, kteří naopak v dobách reálného socialismu součástí KSČ nebyli. Jejich důvod odmítnutí, a sice ten, že si nepřejí, aby se obecně vědělo, že v této době a v tomto městě byla nějaká forma kultury možná, se mi zdá absurdní. Přesto tento názor koresponduje s dnešním všeobecným náhledem na minulou dobu, kdy je na ni nahlíženo až přespříliš kriticky, místo aby na ni byl utvořen názor na základě objektivitu, čímž ovšem nijak nechci zpochybňovat všechny špatnosti, jež s sebou nesla. Přesto se domnívám, že média či některé další instituce lidem předkládají jistý účelově upravený obraz doby, který následně někteří lidé automaticky přijmou, aniž by se pozastavili nad tím, zda se to tak skutečně stalo.

Problémem, související s výpověďmi, by mohla být také skutečnost, že narátoři byli v době *normalizace* mladí a nahlíželi na život s jinou perpektivou než dnes, kdy jsou již starší. Jejich paměť a dojmy navíc mohou být rovněž vlivem doby zkresleny.¹⁸⁵

¹⁸⁵ *Naše normalizace*, Člověk v tísní, o. p. s., Praha 2011, s. 174.

Budoucím badatelům, kteří by téma chtěli zpracovat komplexněji bych doporučila zkontaktovat znovu již mnou oslovené narátory, je totiž možné, že by si někteří ještě vzpomněli na další informace. Zároveň bych doporučila oslovit znovu i ty osoby, jež mně rozhovor odmítly, neboť existuje šance, že by vlivem času na tuto formu výpovědi přistoupili. Dalším problémem, na který jsem narazila, byla nedůvěra ze strany narátorů. Často jsem měla pocit, že mi nedůvěřují z toho důvodu, že jsem mladá, a především teprve studentka. Nemohu potvrdit, že bych se setkala konkrétně s problémem vůči mé osobě, avšak spíše se domnívám, že pro ně diplomová práce nepředstavovala tak důležitý počín. Je možné, že kdyby výzkum prováděla nějaká renomovaná instituce či známá osoba z vědeckého prostředí, získali by větší důvěru. V souvislosti s nedůvěrou narátorů je nutné zmínit fakt, že mnozí jsou již z médií seznámeni s činností některých novinářů, kteří rozhodně během svého terénního výzkumu nepracují na etických základech. Toto jejich počínání může v narátorech celkem oprávněně vyvolat strach a nedůvěru i přesto, že jim je vysvětlena metoda orální historie a způsob, jakým je jejím prostřednictvím rozhovor veden. Co se týče počtu rozhovorů s jednotlivými narátory, během mého výzkumu byl z časových důvodů natočen vždy jeden rozhovor. Sami narátoři byli mnohdy velmi zaneprázdněni. U jiných byl důvod zcela odlišný. Na první pohled bylo zřejmé, že jsou z rozhovoru tak nervózní a byli rádi, že ho mají za sebou, že by ani na druhý nemuseli přistoupit. Přesto by bylo mnohdy přínosné uskutečnit s nimi další rozhovor pro doplnění informací. Dalším badatelům bych doporučila najít vždy ještě osobu, kterou narátor dobře zná, tazatel ji může také znát. Tento prostředník by mohl vytvořit jakési pomyslné spojení mezi oběma stranami, díky němuž by mohl narátor opět získat větší důvěru. Bohužel z vlastní zkušenosti vím, že mnohdy ani tento prostředník nemusí stačit. Mnoho lidí se též během let přestěhovalo, proto bych do budoucna doporučila vyčlenit si na práci v terénu více času a financí, aby bylo možné důkladnější hledání potenciálních narátorů, včetně dojíždění do jejich nových bydlišť.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Prameny

Brožura *Roudnické strojírný a slévárny, n. p., Roudnice nad Labem* z roku 1971, autor není uveden.

Brožura *Roudnické strojírný a slévárny, n. p., Roudnice nad Labem* vydaná k stému výročí založení podniku z roku 1980, autor není uveden.

Kulturní měsíčník, ročník IX, 1973, vydáno Okresní galerií výtvarného umění v Roudnici nad Labem, č. 1. Za zapůjčení tohoto materiálu děkuji Městské knihovně v Roudnici nad Labem.

Mladý strojař, časopis odborného učiliště n. p. ROSS, nulté vydání.

Podřipský strojař, závodní časopis, odpovědný redaktor František Zykán, září 1976, listopad 1978, prosinec 1980, leden 1981.

Státní okresní archiv Most, fond: *Agrozet, k.p. Roudnice nad Labem*, karton č. 43, *Cestovní zprávy z různých zemí zahraničí 1957—75*, I-172.01.

Literatura

FRANC, Martin, KNAPÍK, Jiří, *Volný čas v českých zemích 1957–1967*, Praha 2013.

HENDL, Jan, *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*, Praha 2012.

JOHNSON, Paul, *Dějiny dvacátého století*. Voznice, 2008.

KAUFMANN, Jean-Claude. *Chápající rozhovor*, Praha 2010.

KHECK, Robert, *Výchovná a kulturní práce v Revolučním odborovém hnutí*, Praha 1959.

KNAPÍK, Jiří, FRANC, Martin, *Průvodce kulturním děním a životním stylm v českých zemích 1948—1967*, Sv. I, Praha 2012.

MAŇÁK, Jiří, *Čistky v Komunistické straně Československa 196—1970*, Praha 1997.

MÜCKE, Pavel, *Naslouchat hlasům paměti: Teoretické a praktické aspekty orální historie*, Praha 2008.

Naše normalizace, Člověk v tísni, o. p. s., Praha 2011.

OTÁHAL, Milan, *Opozice, moc a společnost*, Praha 1996.

PULLMANN, Michal, *Konec experimentu: Přestavba a pád komunismu v Československu*, Praha 2011.

STRAUSS, Anselm, *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie*, Boskovice 1999.

RATAJ, Jan, HOUDA, Přemysl, *Československo v proměnách komunistického režimu*, Praha 2010.

RYCHLÍK, Jan, *Cestování do ciziny v habsburské monarchii a v Československu*, Praha 2007.

ŠTOLL, Martin, *1. 5. 1953 Zahájení televizního vysílání. Zrození televizního národa*, Praha 2011.

VANĚK, Miroslav a Pavel MÜCKE. *Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie*. 1. vyd. Praha: Fakulta humanitních studií UK v Praze, 2011.

VANĚK, Miroslav a kol.: *Orální historie: metodické a „technické“ postupy*. Olomouc, 2003.

Internetové zdroje

Antonín Kapek

http://www.totalita.cz/vysvetlivky/o_kapeka.php

Článek *Kultura v Praze v období 1945–2000*, součást článku *Vývoj pražské samosprávy*

<http://www.ahmp.cz/index.html?mid=46&wstyle=0&page=page/docs/vyvoj-prazske-samospravy-II-I.html>

Historie ROSS n. p.

<http://ross.estranky.cz.html>

Historie ROSS n. p. především v pozdějších letech

<http://www.ross-universum.cz/o-firme>

Medailon Václava Kozáka

http://cs.wikipedia.org/wiki/V%C3%A1clav_Koz%C3%A1k

Stránky o esperantu

http://www.esperanto.cz/soubory/novobilsky_cinnost-v-esperantskem-hnuti.pdf

Vývoj pražské samosprávy

<http://www.ahmp.cz/index.html?mid=46&wstyle=0&page=page/docs/vyvoj-prazske-samospravy-II-I.html>

Stránky příbramského Sokola, informace o Šibřinkách

<http://sokolpribram.cz/sibrinky>

Stránky roudnického jachtingu

http://www.ycrroudnicenl.cz/?page_id=232

Použité rozhovory

Rozhovor s Jiřím Dvořákem vedla Solange Petracchi, 2. května 2015.

Rozhovor s Josefem Kapitánem vedla Solange Petracchi, 9. března 2015.

Rozhovor s Václavem Melicharem vedla Solange Petracchi, 11. května 2015.

Rozhovor s Václavem Palánem vedla Solange Petracchi, 4. května 2015.

Rozhovor s Petrem Randákem vedla Solange Petracchi, 11. března 2015.

Rozhovor s Janem Rubešem vedla Solange Petracchi, 6. srpna 2014.

Rozhovor s Petrem Vanclem vedla Solange Petracchi, 26. září 2014.